

ITÄISEN SUOMEN KEHITYSNÄKYMİÄ - MISTÄ EVÄÄT TULEVAISUUTEEN?

22
TUTKIMUS

Itäisen Suomen kehitysnäkymiä – mistä eväät tulevaisuuteen?

© E2 Tutkimus 2025

Tekijät: Atte Penttilä, Ville Pitkänen, Mari K. Niemi

ISBN (PDF): 978-952-7655-03-0

www.e2.fi

Graafinen suunnittelija: Suski Mukkala

Taitto: Atte Penttilä

Rahoittaja: Keskitien säätiö

SISÄLLYS

Johdanto.....	4
Teema 1. Elinvoiman tekijät.....	12
Teema 2. Korkeakoulujen merkitys.....	21
Teema 3. Yritysten rooli.....	30
Teema 4. Itäisen Suomen kehittäminen – kenellä on vastuu?.....	38
Teema 5. Yhteistyö ja jännitteet.....	49
Teema 6. Rajanaapurin kanssa toiminta.....	57
Teema 7. Tulevaisuus ja uudet avaukset.....	64
Yhteenveto ja suositukset.....	76

Johdanto

Selvityksen tausta ja tarkoitus

- Itäisen Suomen talous on kärsinyt Venäjä-suhteiden romahtamisesta. Matkailu, kauppa ja alueiden yhteistyö on vaihtunut tyhjiin liikekiinteistöihin. Itäisestä Suomesta on tullut pitkälti muuttotappioaluetta, eikä se ole päässyt täysin hyötymään puhtaan energian ja vihreän siirtymän investoinneista, vaikka myönteisiäkin esimerkkejä on.
- Ongelmat tunnetaan, mutta mistä löytyvät ratkaisut? Iso merkitys on Suomen omalla ja EU:n politiikalla, mutta tärkeitä ovat myös alueiden omat aloitteet, voimavarojen hyödyntäminen, innovaatiot sekä usko omaan tekemiseen ja elinvoimaan.
- Pääministeri Petteri Orpo perusti 18.3.2024 työryhmän ja neuvottelukunnan valmistelemaan valtioneuvoston itäisen Suomen ohjelmaa, jonka tavoitteena on vahvistaa alueen talouskasvua, elinvoimaa ja turvallisuutta sekä edistää huoltovarmuutta¹. Tätä varten itäisen Suomen maakuntajohtajat laativat Orpolle esityksen, jossa kuvailtiin yksityiskohtaisia rahoitus- ja infrastruktuuriratkaisuja alueen elinvoiman vahvistamiseksi².
- Näiden linjausten rinnalla korostuu myös elinkeinoelämän rooli, sillä yritysten näkemykset ja panos ovat keskeisiä ohjelman onnistumiselle. EK:n toimenpideohjelman ”Itäisestä Suomesta erityistalousalue” (2024) mukaan alueen elinvoimaa vahvistetaan kohdentamalla sinne EU-rahoitusta, edistämällä vihreitä investointeja, parantamalla infrastruktuuria ja liikenneyhteyksiä sekä tukemalla yritystoimintaa ja yrittäjyyttä³. EK:n ohjelma on strategisempi kuin maakuntaliittojen esitys ja jäsentyy mainittuun neljään päälinjaan, kun taas maakuntien esitys on konkreettisempi ja painottaa tarkkoja rahoitusinstrumentteja, turvallisuutta ja koulutus- sekä työvoimapolitiikkaa.
- Tämän selvityksen tavoitteena on pureutua itäisen Suomen ongelmien ratkaisuun alueiden omasta näkökulmasta. Selvityksen haastatteluissa ja kyselyssä kuuluu monipuolisesti alueen toimijoiden ääni.

¹Valtioneuvosto. 2024. *Itäisen Suomen ohjelma*. Saatavilla: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/f71a9399-c35f-4a68-bada-da5d2df060c4>

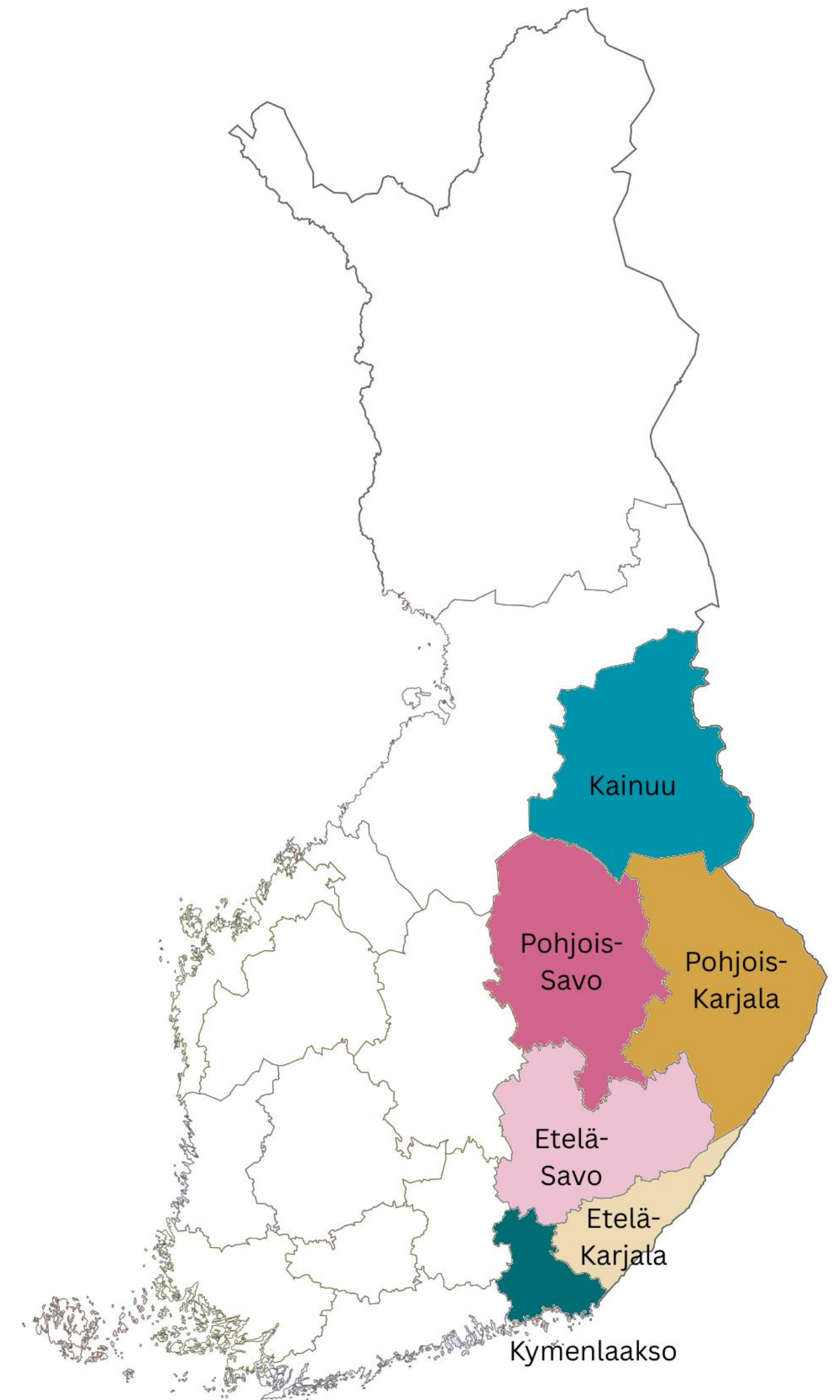
²Itäisen Suomen maakuntien liitot. 2024. *Itäisen Suomen maakuntien esitykset toimenpiteistä Itäisen Suomen ohjelmaan*. Saatavilla: [Itäisen Suomen maakuntien esitykset toimenpiteistä Itäisen Suomen ohjelmaan](#)

³Elinkeinoelämän keskusliitto. 2024. *EK:n toimenpideohjelma: Itäisestä Suomesta erityistalousalue*. Saatavilla: [EK Itäinen Suomi ohjelma net FINAL.pdf](#)

Itäinen Suomi

- Tähän selvitykseen valitut kuusi maakuntaa (Etelä-Karjala, Etelä-Savo, Kainuu, Kymenlaakso, Pohjois-Karjala ja Pohjois-Savo) ovat samat kuin valtioneuvoston itäisen Suomen ohjelmassa.
- Maakunnat sijaitsevat Venäjän rajan läheisyydessä, mikä tekee niistä strategisesti merkittäviä muuttuneessa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa. Samalla rajan sulkeutumisella on ollut taloudellisia vaikutuksia kaikissa näissä maakunnissa. Selvitykseen valittujen maakuntien EVP-indeksit (elin-, veto- ja pitovoima) ovat alle Suomen maakuntien keskiarvon, mutta maakuntakeskusten kohdalla indeksit ovat keskiarvon yläpuolella¹. EVP-indeksin muuttujia ovat esimerkiksi mediaanitulot, työllisyysaste, koulutustaso, taloudellinen huoltosuhde, yritystiheys ja väestönmuutos.
- Maakunnat ovat tärkeitä huoltovarmuuden, ruokatuotannon, luonnonvaratalouden, energiaomavaraisuuden ja rajaturvallisuuden näkökulmista. Siksi niiden elinvoiman vahvistaminen on koko Suomen etu.

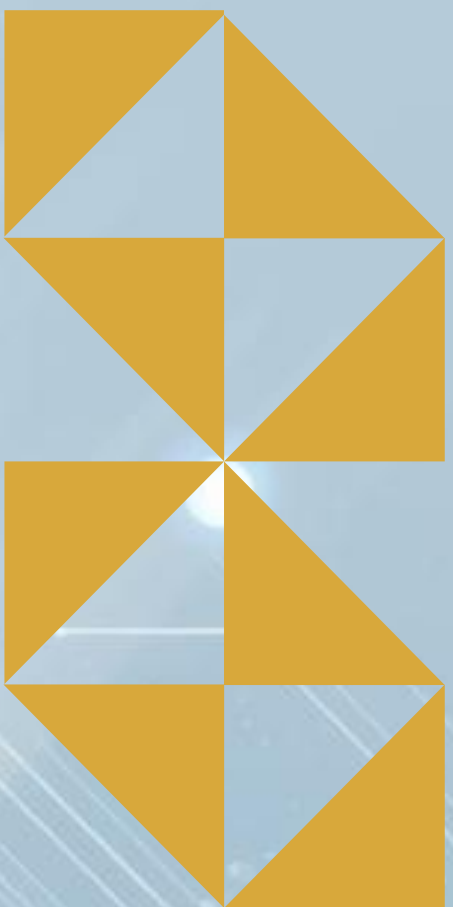
¹MDI. 2025. EVP-indeksi. Saatavilla: <https://www.mdi.fi/evp-indeksi/>

Tutkimuskysymykset

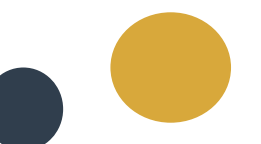
Selvityksessä vastataan seuraaviin kysymyksiin:

- 1 **Mitä kehityksen esteitä ja elinvoiman vahvuuksia on tunnistettu?**
- 2 **Minkälaista yhteistyötä alueen toimijat katsovat tarvittavan, ja keiden pitäisi ottaa siitä vastuu?**
- 3 **Millaisia uusia avauksia itäiseen Suomeen tarvitaan?**

Menetelmät

- Tässä selvityksessä hyödynnettiin sekä haastatteluja että kyselyä, joiden avulla saatiin monipuolinen kuva tutkittavista ilmiöistä.
- Haastattelut tarjosivat syvällistä tietoa haastateltavien näkemyksistä ja kokemuksista, ja ne mahdollistivat teemojen ja ilmiöiden monipuolisen tarkastelun. Niiden avulla saatiin esiin havaintoja ja nousevia teemoja, joita kyselyaineistosta ei välttämättä ilmene. Haastattelut myös auttoivat tulkitsemaan kyselyssä saatuja tuloksia syvällisemmin.
- Kyselyllä kerättiin asiantuntijoiden laajempaa ja systemaattisempaa tietoa, mikä mahdollisti teemojen tarkastelun eri ryhmien välillä. Sen avulla voitiin tunnistaa laajempia trendejä ja vertailla eri ryhmien näkemyksiä.
- Haastattelut ja kysely tukivat toisiaan ja ne auttoivat muodostamaan kokonaisvaltaisen kuvan aiheesta siten, että myös ilmiöiden moninaisuus sekä erityispiirteet tulevat huomioiduksi.

Laadullinen aineisto: haastattelut

- E2 Tutkimus keräsi laadullisen haastatteluaineiston (N=17) syys-marraskuussa 2025. Haastateltavista 12 oli miehiä ja viisi naisia.
- Haastatteluun osallistuneet itäisen Suomen maakuntien edustajat olivat korkeakoulujen, kauppakamarien ja maakuntien johtavassa asemassa olevia edustajia.
- E2 Tutkimuksen tutkijat ottivat yhteyden haastateltaviin ja tekivät haastattelut. Kaikilta haastateltavilta pyydettiin sanallinen suostumus ennen haastattelun tekoa.
- Haastattelut toteutettiin Teams-alustalla. Ne nauhoitettiin haastateltavan suostumuksella, litteroitiin ja pseudonymisoitiin. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin.
- Haastatteluaineisto analysoitiin laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaisesti käyttäen hyväksi teema-analyysyä.

Määrällinen aineisto

- Kysely toteutettiin Webropolilla ja se lähetettiin E2 Tutkimuksen toimesta tarkasti rajatuille toimijoille itäisen Suomen maakuntiin. Tavoitteena oli saada vastaajiksi esimerkiksi kuntien, maakuntien, oppilaitosten ja korkeakoulujen, elinkeinoelämän toimijoita. Tarkoituksena ei ollut edustava otos, vaan keskittyminen asiantuntijoihin. Vastaajia rekrytoitiin myös Kuntamarkkinoilla. Kyselyssä oli mukana useita avoimia kysymyksiä, joiden vastaukset toivat tuloksiin lisäsyvyyttä.
- Kyselyaineisto kerättiin syys-lokakuussa 2025.
- Vastauksia saatiin 96 kappaletta. Kyselyaineistoon suhtaudutaan ensisijaisesti laadullisena aineistona. Analyysissä on ajoittain huomioitu vastaajien tausta, mutta tuloksia ei voida pitää edustavina mielipiteinä kohderyhmän ajattelusta.
- Kyselyn avoimia vastauksia analysoitiin hyödyntämällä Microsoft Copilot kielimallia. Tutkijat tarkistivat ja validoivat Copilotin löydökset ja tekivät tarvittaessa tarkennuksia ja lisäyksiä analyysiin.

Kysely (N=96)

MAAKUNTA	(%)	(N)
Etelä-Savo	12	11
Pohjois-Savo	30	29
Pohjois-Karjala	34	33
Etelä-Karjala	7	7
Kainuu	8	8
Kymenlaakso	8	8

MISSÄ TYÖSKENTELET	(%)	(N)
Kunta	25	24
Maakuntaliitto	13	12
Hyvinvointialue	1	1
Suuri yritys	3	3
Pk-yritys	19	18
Järjestö tai yhdistys	6	6
Oppilaitos	9	9
Korkeakoulu tai tutkimuslaitos	18	17
Valtionhallinto	3	3
Muu, mikä?	3	3

ROOLI	(%)	(N)
Maakuntajohtaja tai maakuntahallituksen pj	1	1
Kunnan/kaupunginjohtaja	7	7
Muu kunnan viranhaltija	15	14
Kunnan/kaupungin luottamushenkilö	16	15
Yritysjohtaja/yrittäjä	23	22
Oppilaitoksen edustaja	12	11
Korkeakoulun tai tiedeyhteisön edustaja	17	16
Muu, mikä?	22	21

Teema 1. Elinvoiman tekijät

Alueiden elinvoima syntyy talouden, ihmisten, ympäristön ja yhteistyön tasapainosta. Monipuolinen elinkeinorakenne, osaava väestö, hyvä elämänlaatu ja toimiva infrastruktuuri luovat kehityksen edellytykset, joita vahvistavat kestävyys, yhteisöllisyys ja aktiivinen yhteistyö eri toimijoiden välillä.

Tässä luvussa tarkastellaan, mitä tekijöitä itäisen Suomen toimijat pitävät keskeisinä vahvistettaessa alueen elinvoimaa ja toisaalta, millaisia vaikeuksia alueiden toimijat tunnistavat.

TIIVISTELMÄ TULOKSISTA

- Itäisen Suomen elinvoima rakentuu monipuolisesta elinkeinorakenteesta, osaavasta väestöstä ja hyvästä elämänlaadusta. Näiden lisäksi luonnonvarat, koulutus, teollisuus, matkailu ja yrittäjyys ovat keskeisiä elinvoiman lähteitä.
- Kyselyn mukaan tärkeimmiksi kehityskohteiksi nousivat työpaikkojen ja yritystoiminnan lisääminen (82 %), liikenneyhteyksien ja infran kehittäminen (71 %), vientivetoisen teollisuuden ja yritysten tukeminen (66 %), koulutus- ja opiskelumahdollisuuksien vahvistaminen (64 %), uusiutuvaan energiaan ja kestävään kehitykseen kohdistuvien investointien tukeminen (58 %) sekä TKI-toiminnan vahvistaminen (57 %).
- Maakunnilla on omat vahvuutensa: esimerkiksi Kainuussa teknologia- ja kaivannaisteollisuus sekä matkailu, Kymenlaaksossa satama ja logistiikka, Etelä-Karjalassa teollisuus ja korkeakoulut, Etelä-Savossa vesistöt ja matkailu, Pohjois-Karjalassa koulutus ja yrittäjyys, Pohjois-Savossa monipuolinen teollisuus ja vienti.
- Yhteisiä haasteita ovat väestön ikääntyminen ja väheneminen, osaajapula, investointien esteet sekä infrastruktuurin puutteet. Esimerkiksi lentoyhteyksien väheneminen ja raideverkon ruuhkautuminen vaikeuttavat yritystoimintaa. Väestökato vaikuttaa myös alueiden identiteettiin ja toimijuuteen, mikä vahvistaa kokemusta syrjäisyydestä.
- Kehityksen esteet ja vahvuudet vaihtelevat maakunnittain, mutta yhteisiä ratkaisuja etsitään erityisesti yhteistyön, innovaatioiden ja alueellisten erityispiirteiden hyödyntämisen kautta.

Yritykset avainroolissa elinvoiman vahvistamisessa

- Erityisesti yritystoiminnan lisäämisen ja infran vahvistamisen ajatellaan vahvistavan itäisen Suomen elinvoimaa.
- Koulutus- ja opiskelumahdollisuuksien sekä tutkimus- ja kehitystoiminnan vahvistaminen nousevat korkealle erityisesti korkeakoulujen edustajien rankingissa – yritysten edustajista ne nimeää selvästi alle puolet

Alla on lista asioista, joilla voi olla alueiden elinvoimaa vahvistavia vaikutuksia. Mihin seuraavista Itä-Suomen tulisi erityisesti panostaa tulevina vuosina? (%) N=96

- Kuten edeltävän sivun kuvio osoittaa, alueen toimijat kokevat, että elinvoima rakentuu monista eri tekijöistä. Yritysten ja infran merkitys tunnistetaan kaikissa itäisen Suomen maakunnissa, mutta käytännössä alueet ovat kuitenkin keskenään hyvin erilaisia ja maakunnilla on erilaisia vahvuuksia ja heikkouksia.
- Haastatteluaineiston perusteella Itä-Suomen maakuntien elinvoima rakentuu useista osatekijöistä, mutta niiden painoarvo vaihtelee alueittain. **Yhteisiä elinvoiman lähteitä ovat luonnonvarat, koulutus ja osaaminen, teollisuus, matkailu sekä yrittäjyys.** Näiden lisäksi alueelliset erityispiirteet, historialliset kehityskulut ja paikalliset toimijuuden muodot vaikuttavat siihen, millä tavoin elinvoimaa tuotetaan ja ylläpidetään.
- **Kainuuta** edustavat haastateltavat painottivat maakuntansa elinvoiman rakentuvan neljän keskeisen sektorin varaan. Nämä ovat teknologiateollisuus, metsätalous, kaivannaisteollisuus ja matkailu. Alueella on syntynyt osaamiskeskittymä, jossa korkeakoulut, tutkimusyksiköt ja yritykset toimivat yhteistyössä. Soveltava tutkimus ja alueen tarpeisiin suunnattu koulutus tukevat elinkeinoelämää. Kainuussa on onnistuttu hyödyntämään vanhaa teollisuusinfraan pohjautuvaa osaamista uuden teknologian ja datatalouden kehittämisessä.
- **Kymenlaaksosta** tulevat haastateltavat kertoivat, että alueen elinvoima rakentuu satamatoiminnan, logistiikan ja teollisuuden ympärille. Nousevana alana mainitaan myös datakeskukset. Hamina–Kotkan satama on merkittävä taloudellinen veturi, ja sijainti lähellä pääkaupunkiseutua on logistiikan kanalta vahvuus. Teollisuus ja kuljetusalan osaaminen muodostavat elinvoiman perustan. Elinvoimaa tukee yhteistyö eri toimijoiden välillä, mutta sen vahvistaminen edellyttää aktiivista edunvalvontaa ja strategista asemoitumista osana laajempaa aluekehitystä.

- **Etelä-Karjalan** elinvoima rakentuvat aluetta edustavien haastateltavien mukaan korkeakoulujen, teollisuuden (etenkin metsäteollisuus) ja teknologiaosaamisen varaan. Alueella on vahva prosessiteollisuuden perinne, kun taas sähkötekniikka sekä ympäristöteknologia ovat kasvavia aloja.
- Korkeakoulut ovat kansainvälistyneet ja kasvaneet, ja ne vahvistavat alueen osaamispohjaa. Sijainti suhteellisen lähellä pääkaupunkiseutua tuo logistisia etuja, ja alueella on potentiaalia investoinneille erityisesti teollisuuden ja teknologian kehittämisessä. Elinvoimaa tukee paikallinen yhteistyökyky ja kyky uudistua, vaikka osaamisen kaupallistaminen ja pk-yritysten kasvun tukeminen vaativat edelleen kehittämistä.
- **Etelä-Savon** elinvoima kytkeytyy alueen haastateltavien mukaan vahvasti vesistöihin, matkailuun ja ruoantuotantoon, myös metsätalous on alueella vahvaa. Alue on profiloitunut luomun ja pienimuotoisen elintarviketuotannon edelläkävijänä, ja siellä on myös asiaan vihkiytynyt ruokaklusteri. Maaseutumaisuus nähdään mahdollisuutena, ja kehittämistyössä korostuu paikallisten ratkaisujen etsiminen valtavirran ulkopuolelta.
- Elinvoimaa tukee myös alueen vahva pk-yrityskenttä, jossa yrittäjyyttä on erityisesti luonnonvara-aloilla ja palveluissa. Koulutus ja tutkimus tukevat erityisesti maatalouden ja metsätalouden kestäväää kehittämistä, ja alueella on vahva identiteetti luonnonvarojen hyödyntämisessä.

- **Pohjois-Karjalan** elinvoima perustuu haastateltavien mukaan koulutuksen, tutkimuksen ja paikallisen yrittäjyyden varaan. Joensuu toimii koulutuskaupunkina, jossa erityisesti fotonikka ja tieto- ja viestintäteknologia ovat nousevia aloja.
- Metsätalous on edelleen keskeinen elinkeino, ja alueella on vahvaa osaamista luonnonvarojen hyödyntämisessä. Ammattikorkeakoulun rooli korostuu alueen työmarkkinoiden rakentajana, ja sen vaikutus näkyy erityisesti teknisen ja sosiaali- ja terveysalan osaamisessa. Elinvoimaa tukee vahva paikallinen yhteistyö ja kyky kehittää uusia osaamiskeskittymiä.
- **Pohjois-Savon** elinvoimaa tukee haastateltavien mukaan monipuolinen elinkeinorakenne. Alueella yhdistyvät vahva teollisuus, erityisesti kone- ja lääkealat, sekä elintarvike- ja metsäbiotalous. Alueella on myös vahvat vesi- ja energiaklusterit.
- Kuopio toimii vetovoimaisena keskuksena, jossa koulutus, tutkimus ja kansainvälisyys tukevat elinkeinoelämää. Seutukunnissa korostuu vientiteollisuus ja perheyrittysten sitoutuminen alueeseen. Koulutuksen ja työelämän välinen yhteys on vahva, ja alueella on kykyä kehittää uusia osaamisaloja.

Alueilla yhteisiä haasteita, mutta ne ilmenevät eri puolilla itäistä Suomea eri tavoin

- Vaikka Itäisen Suomen maakunnat ovat vahvuuksiltaan osin erilaisia, ne kaikki jakavat tutkimushaastatteluiden perusteella yhteisiä haasteita. Ne liittyvät erityisesti puutteisiin infrastruktuurissa (liikenneyhteydet, tietoliikenne yms.), negatiiviseen väestökehitykseen, osaajapulaan, investointien esteisiin sekä yrittäjyyden rakenteellisiin ongelmiin.
- Vaikka vaikeudet ilmenevät eri tavoin eri maakunnissa, niiden taustalla vaikuttavat yhteiset tekijät, jotka ovat jossain määrin aiheuttaneet tulevaisuuden uskon heikentymistä tai jopa ”mentaalista lamautumista”, kuten eräs haastateltava mainitsi.
- Väestön ikääntyminen, nuorten poismuutto ja väkiluvun lasku ovat jaettuja huolia pienissä kunnissa maakunnasta riippumatta. Haastatteluissa kuvataan tilanteita, joissa yksittäisissä kunnissa syntyy vain muutamia lapsia vuodessa. Negatiivinen väestökehitys heikentää palveluita ja työvoimapohjaa. Väestökato ei ole vain määrällinen ilmiö, vaan se vaikuttaa myös alueiden identiteettiin ja toimijuuteen, vahvistaen kokemusta syrjäisyydestä tai ulkopuolisuudesta.
- Kulkuyhteydet aiheuttavat huolta monissa itäisen Suomen maakunnissa. Pohjois-Savossa lentoyhteyksien väheneminen ja raideverkon ruuhkautuminen hidastavat arvioiden mukaan henkilöliikennettä ja vaikeuttavat yritysten toimintaa. Etelä-Savossa ja Etelä-Karjalassa Saimaan kanavan sulkeutuminen on heikentänyt kulkuyhteyksiä. Kainuussa huolta aiheuttaa epävarmuus lentoliikenteen jatkumisesta.

- Haastatteluaineiston perusteella osaajapula näyttäytyy erityisen akuuttina Kainuussa ja Etelä-Savossa. Korkeakoulutetuille tarjolla olevien työpaikkojen rajallisuus, erityisesti teknologia- ja hoiva-aloilla, vaikeuttaa osaajien pysymistä alueella. Rekrytointivaikeuksia pahentavat maahanmuuton rajoitukset, kielitaitovaatimukset sekä konservatiivinen rekrytointikulttuuri, jotka yhdessä rajoittavat monimuotoisen työvoiman hyödyntämistä.
- Yrittäjyyden kulttuuriset haasteet korostuvat haastatteluiden perusteella erityisesti Kymenlaaksossa ja Etelä-Karjalassa, joissa suurteollisuuden varjo on jossain määrin passivoinut yrittäjyyttä. Uusia pk-yrityksiä syntyy vähän ja kasvuhalukkuus on matalaa.
- Lisäksi Kymenlaaksoa edustava haastateltava nosti esiin huolen nuorten syrjäytymisestä. Sillä arveltiin olevan laajempia heijastusvaikutuksia alueen elinvoimaan ja sosiaaliseen kestävyYTEEN.
- Monissa maakunnissa investointeja jarruttavat haastateltavien mukaan puutteet infrastruktuurissa. Pohjois-Karjalassa ja Kainuussa sähköverkon puutteet lisäinvestoinnit teollisuuteen sekä esimerkiksi datakeskusten tulon alueille. Puolustusvoimien tutkarajoitukset estävät puolestaan tuulivoiman rakentamista laajoilla alueilla, mikä hidastaa vihreän siirtymän investointeja. Etelä-Savossa ja Kymenlaaksossa pääoman puute vaikeuttaa uusien hankkeiden käynnistämistä, vaikka investointihalukkuutta olisi.

Maakuntakeskukset aluekehityksen vetureita - kasvu ei aina heijastu seutukuntiin

- Maakuntakeskukset näyttäytyvät haastateltaville aluekehityksen vetureina. Useat maakuntakeskukset pyrkivät uudistumaan korkeakoulujen tutkimusympäristöjen kautta. Korkeakoulut toimivat paitsi kouluttajina myös innovaatioiden synnyttäjinä.
- Joensuussa on panostettu fotonikkaan ja metsäteollisuuteen, Kuopiossa lääketeollisuuteen ja kiertotalouteen, Lappeenrannassa vetytalouteen ja sähkötekniikkaan, Kajaanissa dataekosysteemikehitykseen ja metsäbiotalouteen, Mikkelissä vesiteknologiaan, ja Kotkassa logistiikkaan ja satamatoimintaan.
- Toisaalta maakuntakeskusten kyky säteillä elinvoimaa ympäröiville seutukunnille vaihtelee. Useat haasteltavat mainitsivat, että samaan aikaan kuin keskuksissa elinvoima on jopa nousussa, maakuntien muilla alueilla on isoja haasteita.
- Useat haastateltavat toteavatkin, että on tärkeää tunnistaa myös seutukuntien rooli, eikä kiinnittää huomiota elinvoimakeskustelussa vain maakuntakeskuksiin.

”

Ollaan matkalla parempaan joka päivä, mutta sitten siinä on myös hyvin paljon maakunnan sisäisiä eroja.

(H01 Maakunta)

Jos miettii sitä, että kuinka paljon kuitenkin alueelta sitä vientiä on, niin se suurin vientihän tulee kuitenkin noista meidän kahdesta seutukunnasta.

(H16 Korkeakoulu)

Teema 2. Korkeakoulujen merkitys

Korkeakoulut ja oppilaitokset ovat alueiden elinvoiman keskeisiä moottoreita, sillä ne tuottavat osaavaa työvoimaa, uutta tietoa ja innovaatioita sekä vahvistavat alueen vetovoimaa.

Tässä luvussa tarkastellaan, millaisena itäisen Suomen toimijat näkevät korkeakoulujen ja oppilaitosten roolin elinvoiman kannalta.

TIIVISTELMÄ TULOKSISTA

- Korkeakoulut ja oppilaitokset ovat alueiden elinvoiman moottoreita: ne tuottavat osaavaa työvoimaa, uutta tietoa ja innovaatioita sekä vahvistavat alueen vetovoimaa ja kansainvälisyyttä.
- Ammattikorkeakouluista valmistuneista jopa 60–80 % jää alueelle töihin, erityisesti insinöörit ja sairaanhoitajat. Yliopistoista valmistuneista noin 40 % jää alueelle. Ammattikorkeakoulut painottavat käytännönläheisyyttä ja alueellista vaikuttavuutta, yliopistot tutkimusta ja kansainvälisyyttä.
- Koulutuksen ja työelämän yhteys on vahva, mutta koulutusjärjestelmien hitaus työelämän muutoksiin nähdään haasteena. Uusien koulutuslinjojen perustaminen ja ensimmäisten ammattilaisten valmistuminen vie vuosia. Ammatillisen koulutuksen leikkaukset nähdään osana laajempaa rakennemuutosta, jossa joidenkin seutujen asema heikkenee.
- Korkeakoulut tuovat alueelle merkittävästi TKI-rahoitusta ja toimivat uusien yritysten synnyttäjinä. Yritysten ja oppilaitosten yhteistyö, kuten yritysten rahoittamat opetusresurssit ja professuurit, nopeuttavat osaajien koulutusta.
- Kansainvälisten osaajien ja maahanmuuttajien rooli on tunnistettu ratkaisuna osaajapulaan, mutta työllistymisen esteet liittyvät usein rakenteisiin ja asenteisiin. Yritykset ja oppilaitokset voisivat kehittää yhdessä palvelupolkuja kansainvälisille osaajille.

Korkeakoulut tuottavat osaajia alueelle

- Haastateltujen mukaan korkeakoulut toimivat alueellisen kasvun ja elinvoiman moottoreina. Ne vahvistavat maakuntien taloudellista ja sosiaalista kehitystä tarjoamalla koulutusta ja osaamista, jotka luovat perustaa vakaalle kehitykselle ja keskiluokan muodostumiselle.
- Korkeakoulut ja ammattikorkeakoulut nähdään ratkaisevina osaavan työvoiman tuottajina alueelle. Useissa haastatteluissa korostetaan, että suuri osa valmistuneista jää alueelle töihin, mikä on elintärkeää erityisesti aloilla, joilla on työvoimapula (esim. insinöörit, sairaanhoitajat, sote-ala).
- Ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen merkitys korostuu erityisesti keskisuurissa ja pienissä maakunnissa, joissa muu korkeakoulutustarjonta on rajallista.
- Korkeakoulujen roolia pidettiin keskeisenä myös maaseutumaisten alueiden kannalta. Niillä on asiantuntemusta maaseudun elinkeinoista, erityisesti maataloudesta ja ruoantuotannosta.

”

Kyllähän me ollaan luotu se elinvoimaa tuova keskiluokka tänne ja pyörät lakkaisi pyörimästä jos meitä ei olisi. Koulutustehtävä on toki se merkittävin, mutta sitten me tehdään tutkimus-, kehittämis-, ja innovaatiotoimintaa ja me tehdään sitä aina yritysten kanssa.

(H15 Korkeakoulu)

Tutkimukseen perustuva elinvoima tärkeä osa korkeakoulujen vaikutusta

”

*Itäisen suomen maakunnat on aika
maaseutumaisia ja se merkitsee
erityisolosuhteita verrattuna
kaupunkiseutuihin. Meillä on siihen
liittyvää asiantuntemusta eli
maaseudun elinkeinoja ja niiden
kehittämistä, maaseudun muuta
elinvoimatyötä ja
politiikkakysymyksiä tarkastellaan.*

(H07 Korkeakoulu)

- Korkeakoulut ja oppilaitokset nähdään alueen kehittämisen moottoreina: ne tuottavat tutkimusta, kehittämistä ja innovaatiotoimintaa (TKI), joka tähtää suoraan yritysten ja julkisen sektorin tarpeisiin.
- Soveltava tutkimus ja yritysysteistyö ovat erityisen tärkeitä – korkeakoulut osallistuvat hankkeisiin, joissa kehitetään uusia tuotteita, palveluita ja toimintamalleja yhdessä yritysten kanssa.
- Haastateltavat kuvasivat, kuinka nämä toiminnot kietoutuvat yhteen ja tuottavat ratkaisuja paikallisiin ja globaaleihin haasteisiin sekä avaavat uusia mahdollisuuksia yrityksille ja yhteisöille.
- Tutkimuksen kaupallistaminen ja tutkimuslähtöinen yritystoiminta vahvistavat itäisen Suomen taloudellista dynamiikkaa. Kun tutkimustuloksia jalostetaan käytäntöön, syntyy uusia tuotteita, palveluja ja yrityksiä, jotka lisäävät työllisyyttä ja elinvoimaa. Usein tutkimusteemat määrittyvät yritysten tarpeiden mukaan.

Ammattikorkeakoulujen vahvuuksia aluekehityksessä

Ammattikorkeakoulujen edustajat nostivat haastatteluissa esiin seuraavia tekijöitä:

Alueellinen vaikuttavuus ja käytännönläheisyys:

Ammattikorkeakoulut nähdään vahvasti alueeseen kiinnittyneinä toimijoina, joiden tehtävänä on tuottaa osaajia paikallisiin tarpeisiin ja tukea alueen yrityksiä käytännön kehittämishankkeilla.

Suurin osa valmistuneista jää alueelle:

Valmistuneista jopa 60–80 % jää työskentelemään alueelle, erityisesti insinöörit ja sairaanhoitajat.

Soveltava tutkimus ja yritysysteistyö:

Ammattikorkeakouluissa painotetaan soveltavaa tutkimusta, innovaatiotoimintaa ja suoraa yhteistyötä pk-yritysten kanssa.

Nopea reagointi työelämän tarpeisiin:

Ammattikorkeakoulut voivat joustavasti muuttaa koulutustarjontaansa ja kehittää uusia koulutusmoduuleja alueen tarpeisiin.

– – käytännönläheinen koulutus ja TKI-työ tehdään aina yritysten kanssa.

(H15 AMK)

Meillä on reilu 9000 tutkinto-opiskelijaa... meidän opiskelijoista kaikkienensa 63% jää alueelle.

(H16 AMK)

Aika paljon on ammattikorkeakoulun niin sanotusti harteilla tässä [TKI-työssä]

(H10 AMK)

Yliopistot painottavat tutkimusta ja vahvistavat alueen kansainvälisyyttä

Yliopistojen edustajat nostivat haastatteluissa esiin seuraavia vahvuuksia ja tekijöitä:

Kansainvälisyys ja tutkimuksen painotus:

Yliopistot nähdään kansainvälisinä ja tutkimusvetoisina toimijoina, joiden tehtävänä on tuottaa uutta tietoa, innovaatioita ja korkeatasoista osaamista.

Alueellinen sitoutuminen vaihtelee:

Yliopistoista valmistuneista noin 40 % jää alueelle – selvästi vähemmän kuin ammattikorkeakouluista. Yliopistojen rooli aluekehityksessä on yksi osa niiden tehtävää, mutta ei yhtä keskeinen kuin ammattikorkeakouluilla

Perustutkimus ja innovaatiot:

Yliopistot tuottavat perustutkimusta ja pitkäjänteisiä innovaatioita, joiden kaupallistaminen voi kestää vuosia

Korkeakoulutettujen osaajien ja kansainvälisten verkostojen tuottaminen:

Yliopistot tuovat alueelle kansainvälisiä opiskelijoita ja tutkijoita sekä rakentavat laajoja tutkimusverkostoja.

Yliopistot haluavat olla kansainvälisillä huipuilla niillä aloilla, joilla on potentiaalia.

(H11 Yliopisto)

Kaupallistaminen voi vaatia 10 vuotta tutkimusta ennen kuin tuote näkyy kaupan hyllyllä.

(H17 Yliopistokeskus)

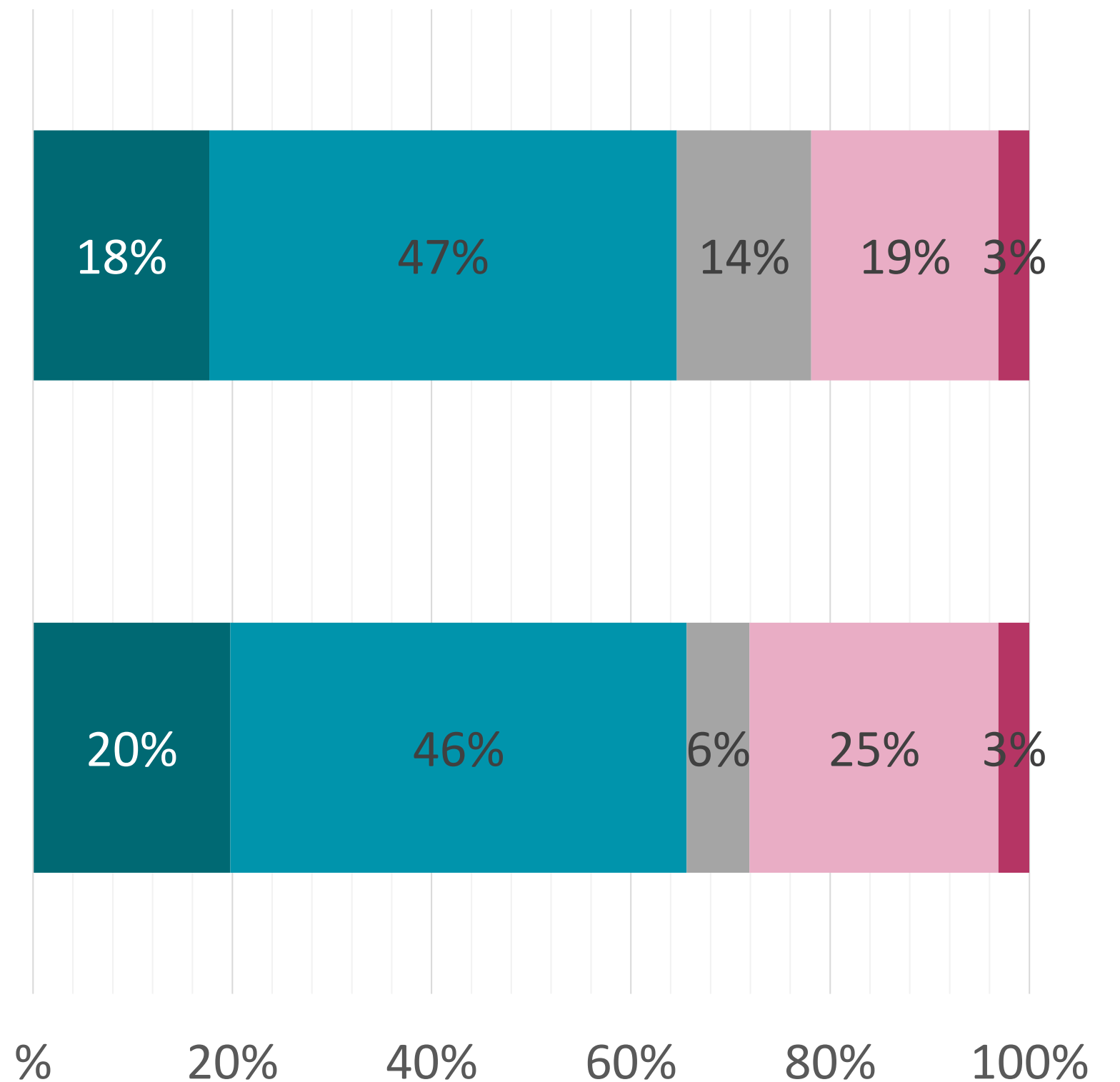
Itäisen Suomen toimijat pitävät alueiden

koulutusmahdollisuuksia hyvinä

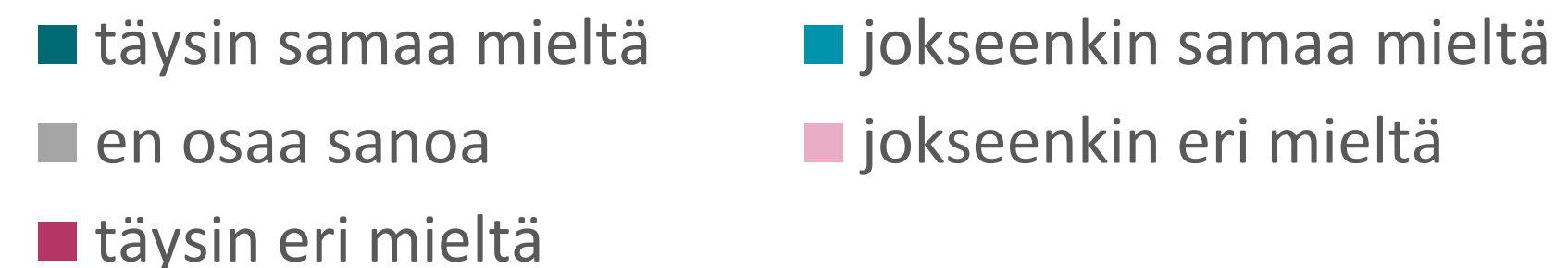
- Kyselyyn vastanneista korkeakoulujen edustajista lähes kaikki ovat samaa mieltä siitä, että alueen korkeakoulut vastaavat hyvin elinkeinoelämän ja yritysten tarpeisiin – pk-yrittäjät ja kuntien edustajat ovat kriittisempiä, heistä reilu puolet on väittämästä samaa mieltä.
- Oppilaitoksissa työskentelevät puolestaan kokevat muita useammin ammatillisen koulutustarjonnan vastaavan elinkeinoelämän tarpeita – kunnissa ja yrityksissä ollaan jälleen hieman useammin kriittisiä.

Arvioi seuraavia väittämiä (%)

Alueen ammatillinen koulutustarjonta vastaa hyvin työnantajien tarpeisiin.

Alueen korkeakoulut vastaavat hyvin elinkeinoelämän ja yritysten tarpeisiin

Koulutus ei aina reagoi riittävän nopeasti työelämän muuttuviin tarpeisiin

- Osa korkeakoulujen ja kauppakamarien haastateltavista arvioi, että koulutusjärjestelmät reagoivat työelämän tarpeisiin usein hitaasti. Uusien koulutuslinjojen perustaminen ja ensimmäisten ammattilaisten valmistuminen vie vuosia. Tämä voi aiheuttaa kohtaanto-ongelman nopeasti muuttuvilla työmarkkinoilla.
- Ratkaisuna on nähty esimerkiksi yritysten ja oppilaitosten yhteistyö, kuten yritysten rahoittamat opetusresurssit ja professuurit, jotka nopeuttavat osaajien koulutusta.
- Haastatteluissa näkyy huoli koulutuksen eriytymisestä ja sen vaikutuksesta alueelliseen tasa-arvoon. Ammatillisen koulutuksen leikkaukset nähdään osana laajempaa rakennemuutosta, jossa joidenkin seutujen asema heikkenee.

Ammatillisen koulutuksen rahoituksen leikkaaminen on ihan valtavan iso mälli tänne alueelle. Meillä valtaosa, jopa 70-80% ammatillisen koulutuksen opiskelijoista on aikuisia alavaihtajia. Nyt tämä valtion uudistettu rahoitusmalli, se fokus on siellä koulujen päättäjissä, nuorissa, ja nyt kun meillä tämä keskeisin joukko on aikuista väkeä, niin tämä on tietysti työvoiman saatavuuden näkymän kannalta erittäin huono juttu.

(H05 Kauppakamari)

Itäinen Suomi tarvitsee kansainvälisiä osaajia, mutta rakenteet jarruttavat työllistymistä

- Useissa haastatteluissa korostuu kansainvälisten opiskelijoiden ja maahanmuuttajien rooli alueen elinvoimassa ja jopa ratkaisuna väestön vähenemiselle. Heitä pidetään potentiaalisina osaajina, mutta heidän työllistämisensä koetaan vaikeaksi ja jos töitä ei löydy, niin osaajat muuttavat pois.
- Osa haastateltavista korostaa, että maahanmuuttajien työllistymisen esteet eivät johdu osaamisen puutteesta, vaan vastaanottavan yhteiskunnan rakenteellisista, kulttuurisista ja asenteellisista tekijöistä. Tämä luo jännitteen: alue tarvitsee maahanmuuttajia, mutta ei vielä osaa ottaa heitä vastaan. Heitä koulutetaan, mutta töitä on vaikea saada.
- Puheenvuoroissa korostuu, että kansainväliset osaajat eivät työllisty, koska esimerkiksi rekrytointi koetaan vaivalloiseksi. Keskijohto ja perehdyttäjät pelkäävät kieliongelmia ja ylimääräistä työtä. Osa-aikatyön puute vaikeuttaa opiskelijoiden toimeentuloa ja paikkakunnalle jäämistä.

”

Kansainvälinen muutto on tänne voimakasta ja yritykset on pystynyt rekrytoimaan esimerkiksi [teknologia]teollisuuteen kansainvälisiä työntekijöitä. Mutta hallituksen nykyinen politiikka voi olla tässä hankaluutena. Ja se kansainvälinen muutto on meille aivan ensiarvoista.

(H02 Maakunta)

Teema 3. Yritysten rooli

Yritykset ovat erityisen tärkeitä alueiden elinvoimalle, sillä ne luovat työpaikkoja, vahvistavat paikallistaloutta ja tuovat investointeja sekä uusia ideoita. Aktiivinen yritys kenttä lisää alueen vetovoimaa, houkuttelee osaajia ja tukee palveluiden säilymistä. Yritykset toimivat myös tärkeinä kumppaneina kunnille, oppilaitoksille ja yhteisöille, mikä vahvistaa alueen kehitystä ja uudistumiskykyä.

Tässä luvussa tarkastellaan, millainen rooli yrityksillä on itäisen Suomen elinvoiman vahvistamisessa ja millä tavoin yrityksiä voitaisiin tukea, jotta ne voivat kasvaa ja vahvistaa aluetalouksia.

TIIVISTELMÄ TULOKSISTA

- Yritykset ovat avainasemassa alueiden elinvoiman vahvistamisessa: ne luovat työpaikkoja, tuovat investointeja ja tukevat paikallistaloutta. Ne osallistuvat aktiivisesti koulutuksen kehittämiseen ja strategiseen suunnitteluun.
- Kyselyn mukaan 64 prosenttia vastaajista pitää pk-yrityksille suunnattua investointirahoitusta erittäin tärkeänä, ja 55 prosenttia näkee pankkien varovaisuuden ja vakuusvaatimukset kasvun esteenä. Erityisesti pk-yritysten edustajat kokevat, etteivät yritykset pääse riittävästi mukaan alueen kehittämistyöhön.
- Perinteinen teollisuus, kuten metsäteollisuus ja konepajateollisuus, on edelleen vahvuus, mutta yksipuolinen elinkeinorakenne voi jarruttaa kehitystä. Monipuolistaminen ja jalostusasteen nosto nähdään tärkeinä alueellisen resilienssin kannalta.
- Kunnat ja korkeakoulut ovat tärkeitä pk-yrityksille rahoituksen ja kehityshankkeiden välittäjinä, mutta julkiset rahoitusinstrumentit eivät aina sovellu pienille yrityksille byrokratian ja tiukkojen kriteerien vuoksi.
- Konkreettisia kehittämistoimia ovat esimerkiksi yritysten ja oppilaitosten yhteiset koulutuslinjat, yritysten rahoittamat professuurit sekä pk-yrityksille suunnattujen rahoitusinstrumenttien kehittäminen.

Yritykset luovat tulevaisuuden

- Lähes kaikki kyselyyn vastanneet (ks. s. 14) nostivat yritykset avainrooliin aluekehityksessä ja tätä painottivat myös lähes kaikki haastatellut. Yritykset eivät ole alueen toimijoiden näkökulmasta vain taloudellisen kasvun lähde, vaan myös identiteetin, osaamisen ja tulevaisuuden rakentajia. Erityisesti teollisuus-, vienti- ja kasvuyritykset mainitaan itäiselle Suomelle tärkeiksi.
- Lisäksi yritykset osallistuvat aktiivisesti alueen strategiseen suunnitteluun, koulutuksen kehittämiseen ja infrastruktuurihankkeisiin. Ne nähdään toimijoina, joilla on kyky ja halu vaikuttaa alueen tulevaisuuteen.
- Monissa haastatteluissa korostetaan, että yritykset eivät vain kouluta osaajia, vaan ne osallistuvat aktiivisesti koulutuksen kehittämiseen. TKI-hankkeet, yritysten ja oppilaitosten yhteiset koulutuslinjat ja yritysten rahoittamat professuurit nähdään keinona nopeuttaa osaajien saatavuutta ja varmistaa koulutuksen relevanssi. Opiskelijat myös tekevät opinnäytetöitään tai muita hankkeita yritysten kanssa.

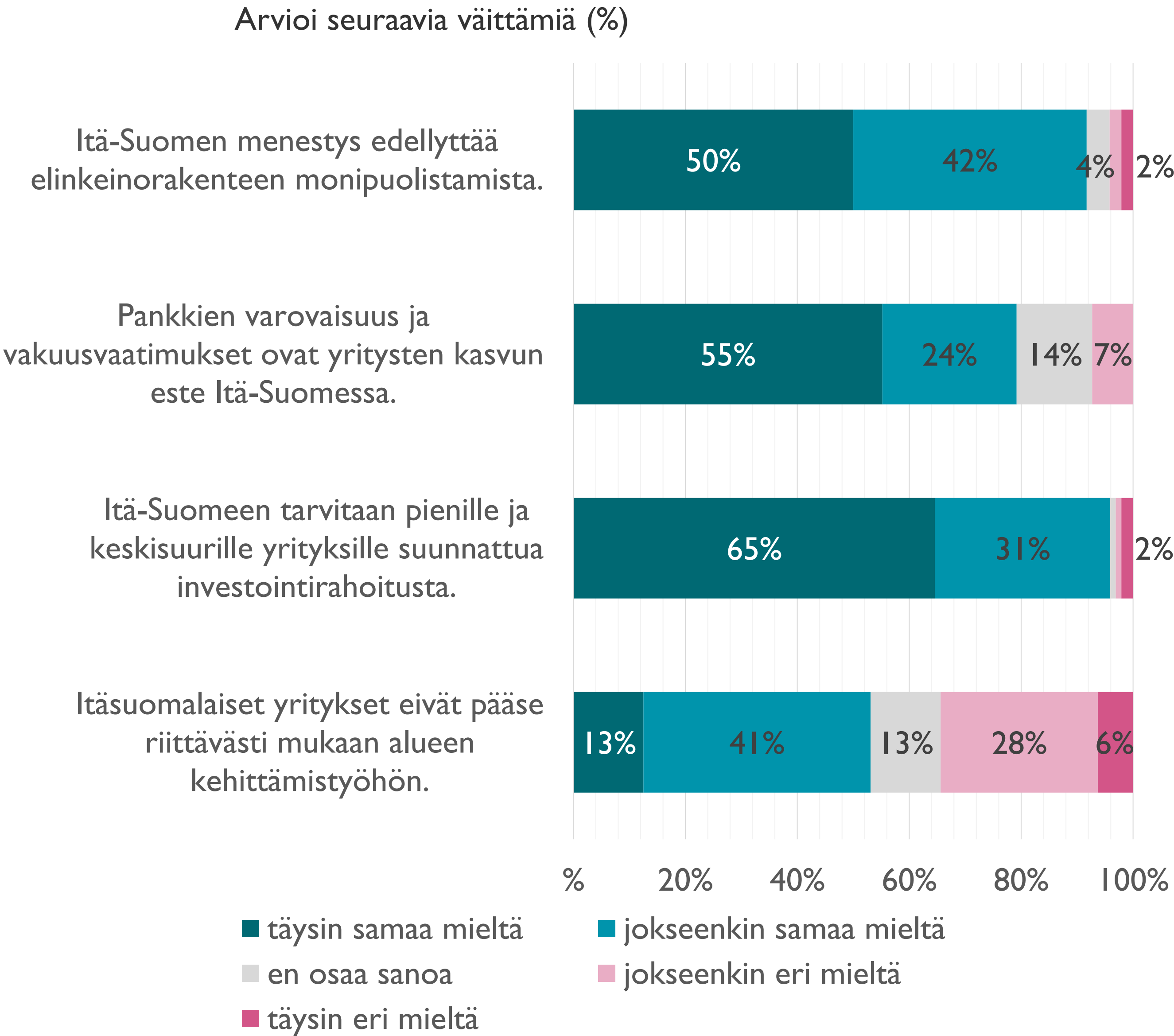
”

Pidetäänpö me kiinni vanhasta vain vai pyrimmekö me etsimään uusia mahdollisuuksia, millä meidän toimialat oikeasti kehitty? Nähdään, että yhteiskunta maailma muuttuu, niin kyllä yrityselmä aina hakee eri skenaariot ja lähtee toteuttamaan uusia polkuja.

(H09 Kauppakamari)

PK-yrityksille suunnatulle investointirahoitukselle olisi kysyntää

- Investointirahoituksen tarve ja elinkeinorakenteen monipuolistaminen saa laajasti kannatusta kyselyyn vastanneiden keskuudessa.
- Erityisesti pk-yritysten edustajat ovat sitä mieltä, että pankkien varovaisuus ja vakuusvaatimukset ovat yritysten kasvun este.
- Yritysten edustajat myös kokevat muita useammin, etteivät yritykset pääse riittävästi mukaan alueen kehittämiseen. Maakuntaliittojen edustajat ovat asiasta muita useammin eri mieltä.

Alueiden perinteinen teollisuus on monien mielestä vahvuus

- Monet haastatellut pitävät teollisuutta alueellisen elinvoiman perustana, jonka merkitys ulottuu taloudellisesta tuotannosta kulttuuriseen jatkuvuuteen. Näin ollen teolliset perinteet vaikuttavat vahvasti myös tulevaan kehittämistyöhön.
- Vaikka perinteisten alojen, kuten metsäteollisuus ja konepajateollisuus, työpaikat ovat vähentyneet, ne nähdään edelleen alueiden keskeisinä tukipilareina, joiden ympärille uusi elinkeinotoiminta voi rakentua.
- Osalle perinteinen teollisuus näyttäytyy siis tulevaisuuden mahdollisuutena, jonka realisoituminen vaatii yhteistä strategista suuntaa ja pitkäjänteistä kehittämistyötä.

”

Silloin 15 vuotta sitten jo puhuttiin, että [suurteollisuuden työpaikat] oli 80-luvulta lähtien tippuneet noin kolmanneksella ja jos mietitään tässä 15 vuodessa, niin on ne nyt laskenut niin paljon, että veikkaan, että se on suunnilleen puolittunut se suurteollisuuden työpaikkamäärä.
(H14 Maakunta)

Osa kokee, että elinkeinorakenteen yksipuolisuus voi jarruttaa kehitystä

”

Ei ole semmoista yrittäjähenkeä, kun ei ole vanhemmat, isovanhemmat yrittäjiä vaan ollaan suurteollisuuden palveluksessa. Että valitettavasti semmoinen tietty väestön passivoituminen siinä yrityspuolella, että ne on tehnyt semmoisen vyyhdin.

(H06 Maakunta)

- Vaikka perinteistä teollisuutta arvostetaan, osa haastateltavista myös pohdiskelee asian kääntöpuolta. Vahvat perinteet voivat hidastaa muutosta ja jarruttaa uudistumista, mikäli taloudellinen aktiivisuus jää liian riippuvaiseksi yhdestä tai muutamasta toimialasta.
- Haastatteluissa toistuu näkemys siitä, että itäisen Suomen menestys edellyttää elinkeinorakenteen monipuolistamista. Useat haastateltavat nostavat esiin huolen yksittäisten toimialojen, kuten metsäteollisuuden, ylikorostumisesta ja siihen liittyvästä haavoittuvuudesta.
- Rakennemuutokset ovat vaikuttaneet alueiden työpaikkarakenteeseen, ja uusia kasvualoja etsitään aktiivisesti. Monipuolistaminen ei näyttäydy pelkästään taloudellisena tavoitteena, vaan myös keinona vahvistaa alueellista resilienssiä ja sopeutumiskykyä.
- Monipuolistaminen kytkeytyy myös jalostusasteen nostoon: raaka-aineiden sijaan alueilla halutaan tuottaa korkeamman lisäarvon tuotteita.

Rahoituksen puute elinkeinorakenteen monipuolistamisen esteenä

”

Ne yritykset ei saa investointeihin enää pankista rahaa. Vaikka heillä olisikin sitä riskinsietokykyä tai sellaista aktiivisuutta, niin ei vaan ole mahdollista. Se on nyt ihan tällainen, sanotaan, että viimeisen 10 vuoden aikana tämä on muuttunut ja siitä on tullut aluekehitykseen vaikuttava asia.

(H7 Korkeakoulu)

- Kolme neljästä kyselyyn vastanneesta arvioi, että pankkien vakuusvaatimukset ja varovaisuus ovat yritysten kasvun este itäisessä Suomessa.
- Osa haastatelluista katsoi, että monet kansainväliset investoinnit eivät toteudu, koska rahoitusta ei ole saatavilla tai alue koetaan riskialttiiksi.
- Etenkin pk-yritysten kohdalla rahoituksen puute nähdään konkreettisena esteenä uusien avauksien toteuttamiselle. Uudet investoinnit ja jalostusasteen nosto edellyttävät ulkopuolista pääomaa, jota ei kuitenkaan ole saatavilla.
- Haastatteluissa nousi esiin se, että rahoitusmekanismit vaikuttavat suosivan lähinnä kasvukeskuksia ja suuria yrityksiä, kun taas pienet ja keskisuuret yritykset sekä harvaan asutut alueet jäävät vähemmälle huomiolle.

Kunnat ja korkeakoulut tärkeitä pk-yrityksille, jotka pyrkivät hyödyntämään julkisia rahoitusinstrumentteja

- Julkinen ja EU-rahoitus on tärkeää myös yrityksille, mutta osa haastateltavista pitää ongelmallisena sitä, että julkiset rahoitusinstrumentit eivät aina sovellu pienille yrityksille. Myös byrokratia ja tiukat kriteerit vaikeuttavat niiden mahdollisuuksia hyödyntää rahoitusta.
- Kunnat ja korkeakoulut toimivat usein hankkeiden vetäjinä ja rahoituksen välittäjinä yrityksille. Tämä on erityisen tärkeää pienille yrityksille, joilla ei ole omia resursseja hakea rahoitusta tai toteuttaa kehityshankkeita.
- ELY-keskusten rooli aluekehityksessä ja rahoituksen välittämisessä tunnistettiin etenkin kauppakamarien edustajien toimesta.
- Kuntien, oppilaitosten ja kehitysyhtiöiden rooli rahoituksen välittäjinä ja hankkeiden vetäjinä on keskeinen, erityisesti pienille yrityksille.

Teema 4. Itäisen Suomen kehittäminen – kenellä on vastuu?

Alueiden kehittäminen on **monitasoista yhteistyötä**, jossa **valtio, aluehallinto, kunnat, elinkeinoelämä, järjestöt ja asukkaat** kaikki kantavat oman osansa. Eri toimijaryhmät osallistuvat maakuntien kehittämiseen kukin omasta tehtäväkentästään käsin, tuoden aluekehitystyöhön erilaisia näkökulmia, vastuita ja toimintatapoja.

Tässä luvussa tarkastellaan, ketkä kantavat itäisen Suomen toimijoiden mielestä vastuuta alueen kehittämisestä ja keiden pitäisi ottaa enemmän vastuuta.

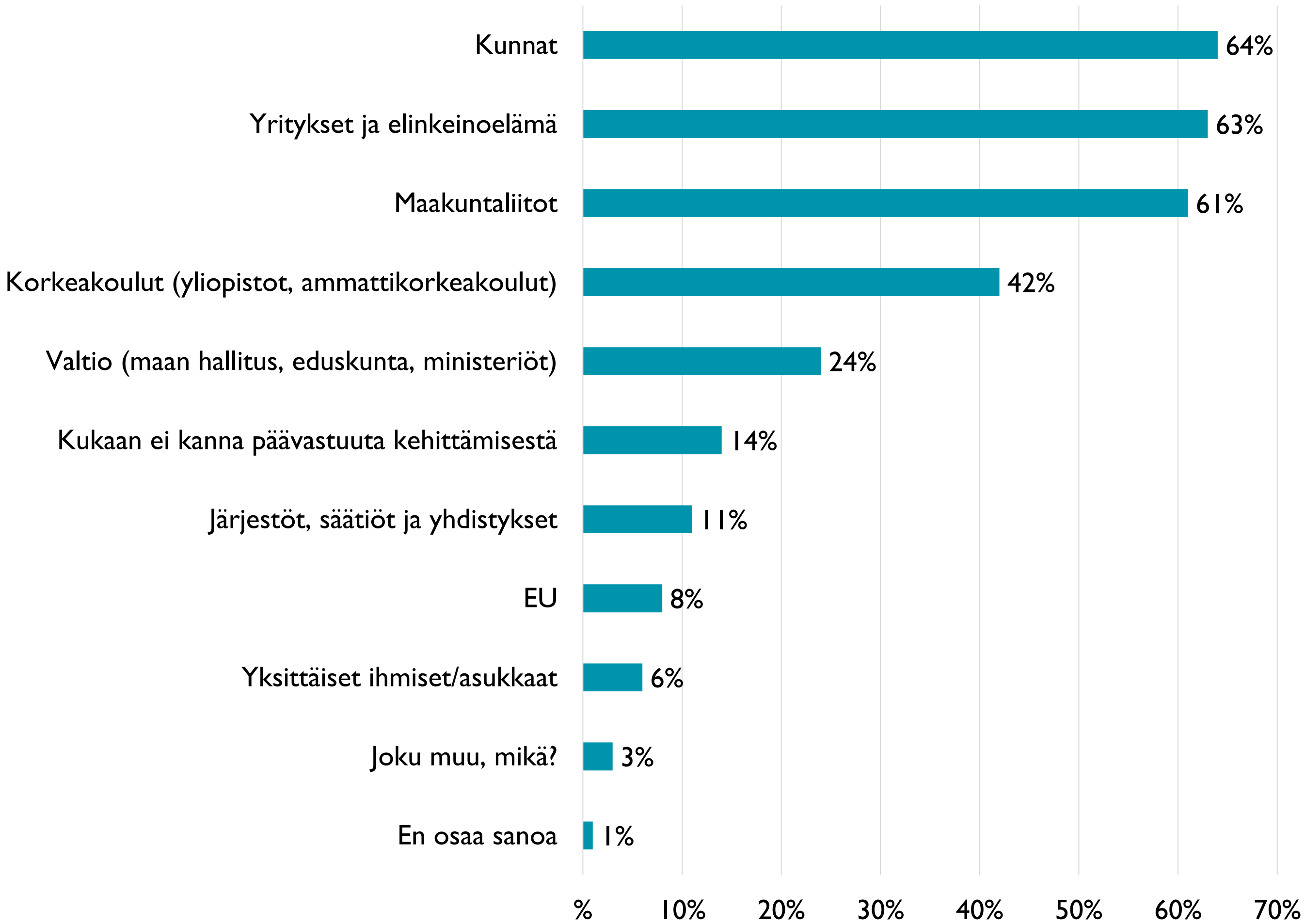
TIIVISTELMÄ TULOKSISTA

- Alueiden kehittäminen on monitasoista yhteistyötä: valtio, aluehallinto, kunnat, yritykset, järjestöt ja asukkaat osallistuvat kaikki. Maakuntaliitot toimivat aluekehityksen koordinaattoreina ja edunvalvojina, kunnat paikallisen elinvoiman ja arjen palveluiden ylläpitäjinä.
- Kyselyn mukaan kuntien (64 %), yritysten ja elinkeinoelämän (63 %) ja maakuntaliittojen (61 %) katsotaan kantavan päävastuun kehittämisestä. Valtio nähdään resurssien ja ohjauksen näkökulmasta kriittisenä, mutta sen rooli koetaan usein etäiseksi. Peräti 93 prosenttia kyselyn vastaajista on samaa mieltä väittämästä ”Itä-Suomen kehittämiseen tarvitaan merkittävästi lisää valtionrahoitusta.”
- Päätöksentekijöiden toimivaltaa ja resursseja pidetään riittämättöminä ilman valtion tukea: 39 prosenttia vastaajista ajattelee, että päätöksentekijöillä on riittävästi toimivaltaa ja vain 14 prosenttia kokee, että resursseja on riittävästi. Valtion resurssien jakautuminen koetaan epätasaiseksi ja alueilta on vähän kansanedustajia, mikä heikentää vaikutusmahdollisuuksia.
- Konkreettisia kehittämistoimia ovat esimerkiksi valtion rahoituksen lisääminen, alueellisen koordinaation vahvistaminen ja maakuntien äänen esiin nostaminen valtakunnan politiikassa.

Kuntien, maakuntaliittojen ja yritysten katsotaan kantavan päävastuu itäisen Suomen kehittämisestä

- Vastaajien tausta vaikuttaa näkemyksiin: kuntien, maakuntaliittojen ja korkeakoulujen edustajat painottavat keskimääräistä useammin edustamiensa organisaatioiden roolia.
- Erityisesti oppilaitosten tai korkeakoulujen edustajat pitävät yritysten roolia tärkeänä – he ajattelevat näin jopa useammin kuin pk-yritysten edustajat.

Kuka tai ketkä sinun mielestäsi kantavat päävastuun Itä-Suomen kehittämisestä tällä hetkellä? (%)

Maakunnat koordinaattoreina, strategeina ja edunvalvojina

- Maakuntien edustajat pitävät maakuntaliitoja aluekehittämisen koordinaattoreina, jotka kokoavat yhteen kuntien, yritysten, oppilaitosten ja muiden sidosryhmien näkemyksiä ja tarpeita.
- Maakuntaliittojen lakisääteiset tehtävät muodostavat aluekehitystyön perustan, mutta käytännön työ painottuu yhä enemmän vaikuttamiseen, verkostojen rakentamiseen ja tiedolla johtamiseen.
- Lisäksi maakuntien rooliin kuuluu edunvalvonta: maakunta pyrkii vaikuttamaan valtion ja EU:n päätöksiin alueen hyväksi. Ne myös kanavoivat EU- ja kansallista rahoitusta alueen kehittämishankkeisiin ja investointeihin.

”

Keinovalikoima on laaja ja täällä jokainen keksii sen itse. Siihen ei ole mitään sapluunaa olemassa. Tämmöistä vähän voisiko sanoa tämmöistä vapaa kulkemista.

(H12 Maakunta)

Kunnat tärkeitä toimijoita alueellisessa kehittämisessä – resurssit ovat kuitenkin rajalliset

- Haastatellut näkevät kunnat ensisijaisesti paikallisen elinvoiman ja arjen palveluiden ylläpitäjinä: ne vastaavat peruspalveluista (koulutus, varhaiskasvatus, infrastruktuuri, kaavoitus, yritysneuvonta).
- Kuntien päätökset vaikuttavat suoraan siihen, millaisia mahdollisuuksia yrityksillä ja asukkailla on toimia ja viihtyä alueella.
- Kuntien rooli nähdään tärkeänä maakuntatason kehittämisessä, mutta yhteistyön laatu vaihtelee.
- Kunnat voivat olla aktiivisia yritysalueiden, tonttien ja palveluiden tarjoajia sekä mahdollistajia uusille investoinneille. Kuntien rooli yritysneuvonnassa ja kehityshankkeiden käynnistäjänä on tärkeä, mutta haastateltavien mukaan usein tarvitaan maakunnan, kehitysyhtiöiden tai oppilaitosten tukea.

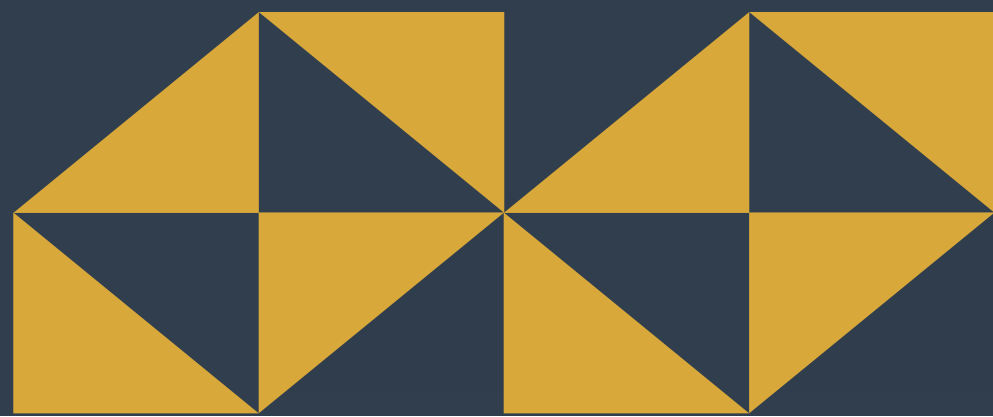
”

Kunnat haluavat tehdä elinkeinopolitiikkaa itse, mutta ongelma on se, että pienet kunnat eivät välttämättä pysty rakentamaan riittävän vahvaa kehitystoimintaa.

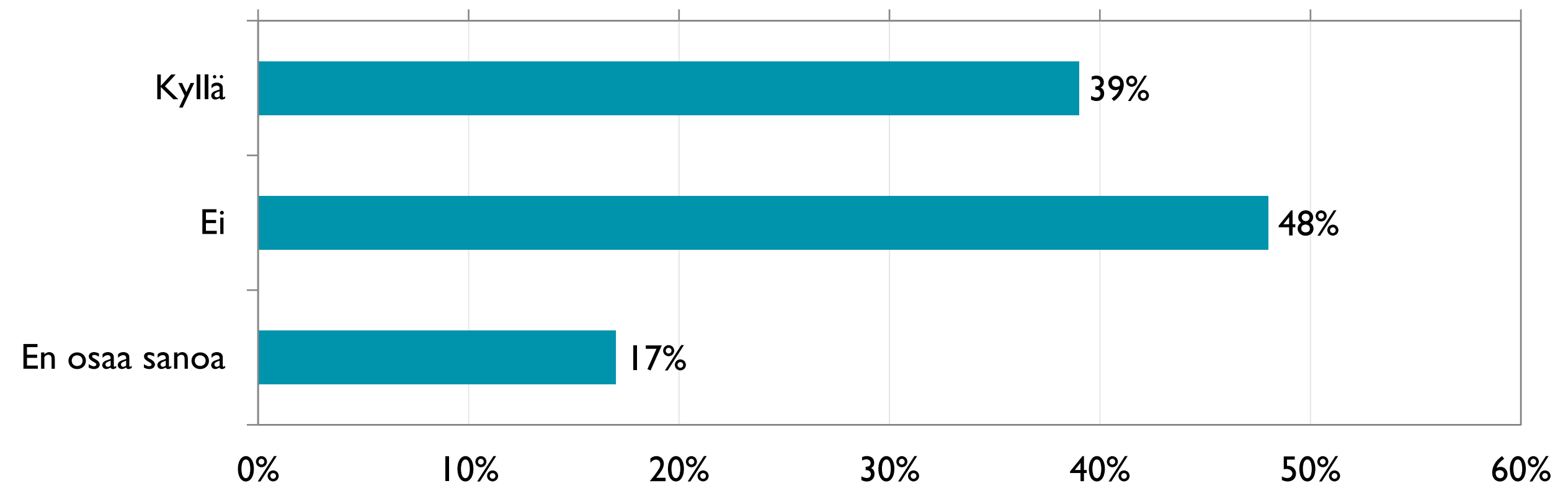
(H14 Maakunta)

Käsitys päättäjien toimivallasta itäisen Suomen kehittämisessä jakaa mielipiteitä. Resurssien niukkuudesta ollaan yksimielisiä.

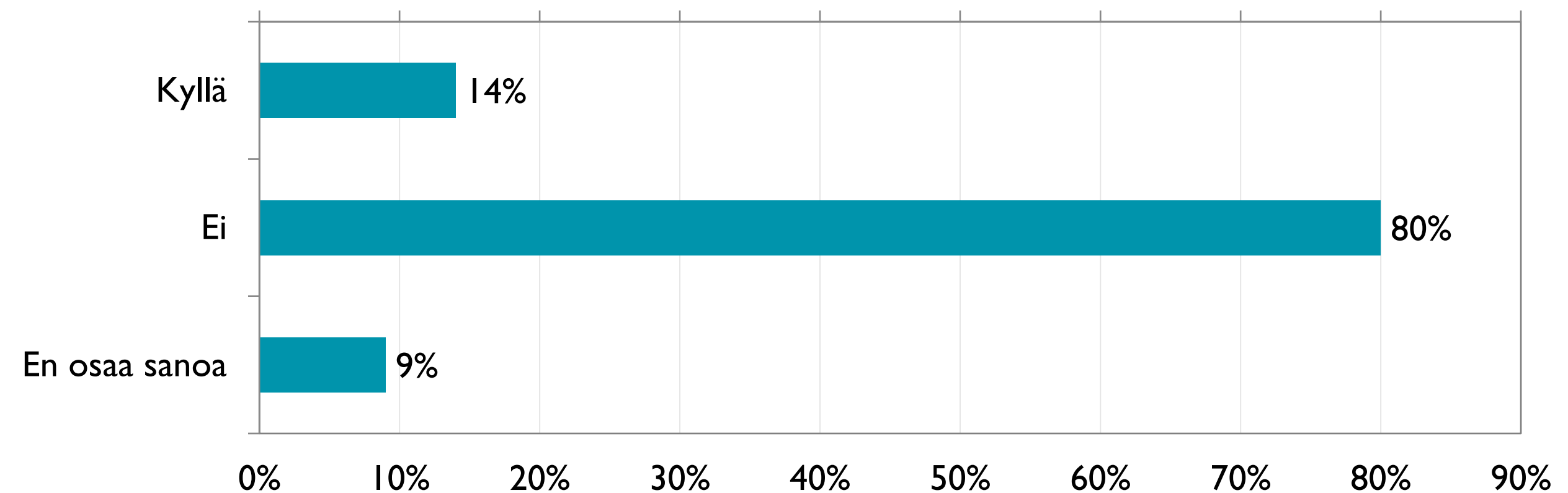
- Toimivallan osalta muita useammin kriittisiä olivat kuntien ja maakuntaliittojen edustajat. Kysyttäessä perusteluja näkemyksiin avoimella kysymyksellä, moni katsoo, että ilman pääomia tai valtion tukea toimivaltaa ei tosiasiallisesti ole.
- Myös yhteisen alueellisen koordinaation puutteen koettiin heikentävän alueen neuvotteluvoimaa.
- Osa puolestaan kokee, että päätöksentekijöillä olisi mahdollisuus vaikuttaa, mutta uskallusta tai rohkeutta puuttuu.

Onko Itä-Suomen päätöksentekijöillä riittävästi toimivaltaa kehittää aluetta?

Onko Itä-Suomen päätöksentekijöillä riittävästi resursseja kehittää aluetta?

Päätäntävaltaa ilman vaikutusta?

- Noin puolet kyselyn vastaajista ajattelee, että Itä-Suomen päätöksentekijöillä ei ole riittävästi toimivaltaa kehittää aluetta. Myös haastatteluissa nousee esiin jännite sen välillä, mitä alueen toimijoilla on oikeus tehdä ja mihin he voivat tosiasiallisesti vaikuttaa. Vaikka maakuntaliitoilla ja kunnilla on lakisääteisiä tehtäviä, käytännön vaikutusvalta koetaan rajalliseksi.
- Haastateltavat mainitsivat, että esimerkiksi EU-rahoituksen kohdentaminen voi olla joissain tapauksissa haastavaa. Erään haastateltavan mukaan esimerkiksi välttämättömiä tieyhteyksiä ei voida rahoittaa, mutta ”karjalanpiirakan leipomiskursseihin” tukea on mahdollista saada.
- Toisaalta joissain tapauksissa kyseenalaistettiin poliittisten päättäjien tahtotilaa. ”Se on aina kiinni siitä minkälainen porukka sinne valikoituu”, kuten eräs haastateltava mainitsi.

”

Ei ole [toimivaltaa], kun me käytetään kaikki se toimivalta mitä meillä on ja kaikki raha mitä meillä on. Mutta sitten esimerkiksi nämä energiayhteydet tai liikenneyhteydet tai lentoyhteydet, mitkä tahansa, kun meillä ei ole mitään päätösvaltaa niihin, me ollaan täysin valtion armoilla niissä. Ja ne on meidän keskeiset pullonkaulat.

(H01 Maakunta)

Kyllähän se päätöksenteko on hyvin Etelä-Suomi-keskeistä ja se rahoitus tulee hyvin pitkälti myöskin sieltä.

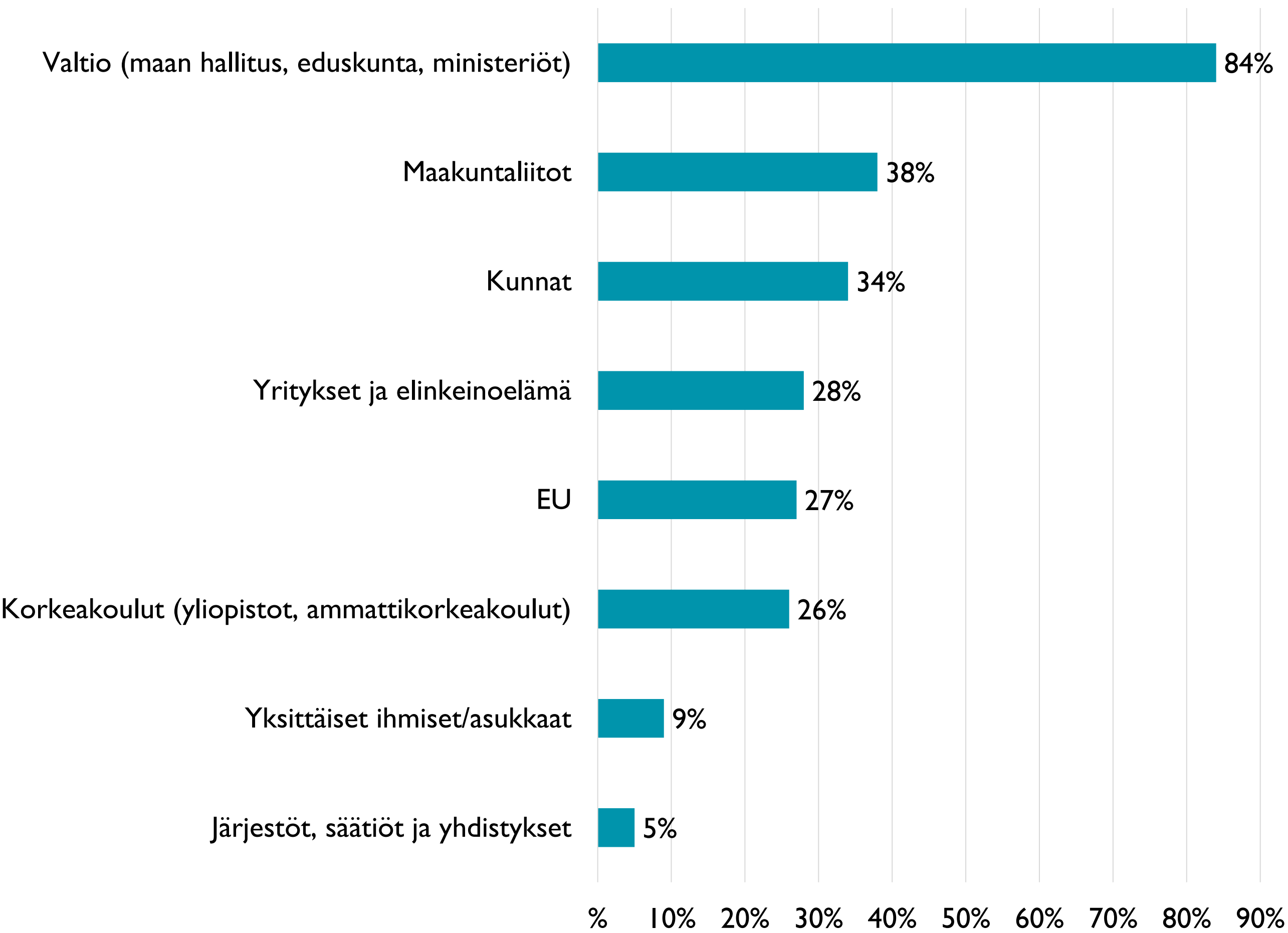
(H17 Korkeakoulu)

Erityisesti valtiolta kaivataan nykyistä vahvempaa panosta

- Korkeakoulujen tai tutkimuslaitosten edustajat korostavat omaa rooliaan selvästi muita useammin

”*Hallitus on unohtanut
Itä-Suomen.
Haluammeko oikeasti
aution Itä-Suomen?*

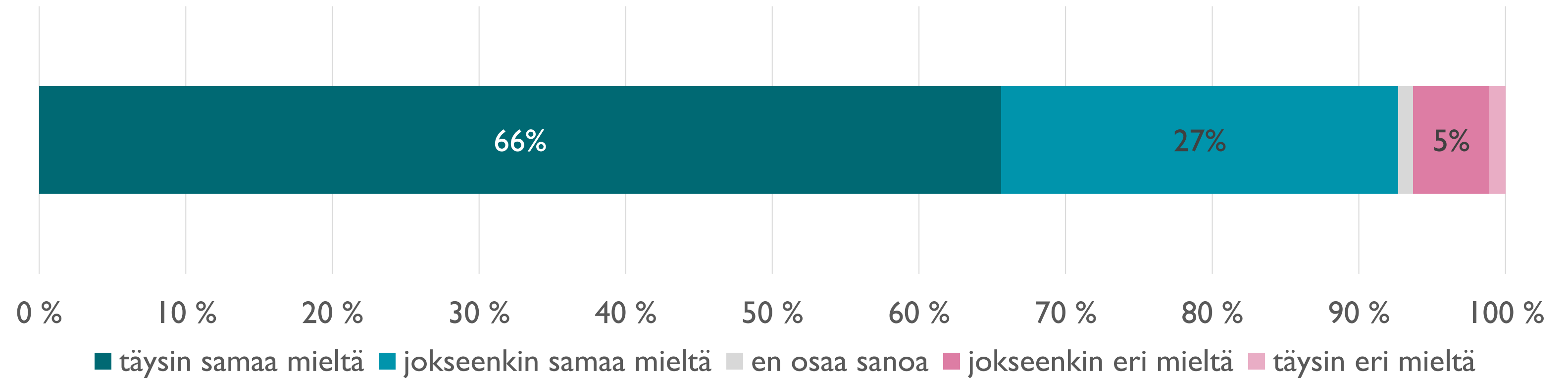
Kenen pitäisi mielestäsi kantaa nykyistä enemmän vastuuta Itä-Suomen kehittämisestä? (%)

**Itäisen Suomen
toimijat kaipaavat
lisää valtion
rahoitusta lähes
yksimielisesti**

Arvioi seuraavaa väittämää:

"Itä-Suomen kehittämiseen tarvitaan merkittävästi lisää valtionrahoitusta". (%)

Valtion rooli aluekehityksessä – puuttuva strategia ja hajautuneet käytännöt

- Peräti 93 prosenttia kyselyn vastaajista on samaa mieltä väittämästä ”Itä-Suomen kehittämiseen tarvitaan merkittävästi lisää valtionrahoitusta.
- Alueilla koetaan, että valtion rooli jää välillä etäiseksi, vaikka sen merkitys on resurssien ja ohjauksen näkökulmasta kriittinen.
- Haastatteluiden mukaan nykyinen valtiollinen poliittinen päätöksenteko ei riittävästi huomioi alueiden erityispiirteitä tai kehittämistarpeita. Toisaalta EK:n toimenpideohjelma otettiin joissain haastatteluissa esiin hyvänä alkuna.
- **Valtion resurssien jakautuminen** koetaan Suomen tasolla epätasaiseksi, mikä heikentää alueiden mahdollisuuksia toteuttaa kehittämistyötä tasavertaisesti.

”

Varmaan [pätöksentekijöillä] on ne samat välineet kuin kaikilla muillakin, mutta tässähän nyt näkyy tämä, että meiltä on hyvin vähän edustajia päättäjäpaikoilla tällä hetkellä. Todella vähän on sellaisia ihmisiä, joille voisi kuiskutella tietoa, että sillä voisi olla vaikutusta.

(H15 Korkeakoulu)

Valtiollisen edustuksen puute heikentää itäisen Suomen vaikutusmahdollisuuksia

- Useissa haastatteluissa todetaan, että itäisen Suomen maakunnilla on vähän kansanedustajia ja poliittista painoarvoa verrattuna väkirikkaampiin alueisiin. Tämä johtaa siihen, että Itä-Suomen tarpeet ja erityispiirteet jäävät helposti valtakunnallisessa päätöksenteossa sivuun.
- Edustuksen puute näkyy haastateltavien mukaan konkreettisesti mm. siinä, että itäisen Suomen infrainvestoinnit, liikenneverkot, rahoituspäätökset ja kehitysohjelmat jäävät jälkeen Länsi- ja Etelä-Suomesta.
- Haastatteluissa kuvataan turhautumista siitä, että Itä-Suomen erityisolosuhteet (esim. raja-alue, harva asutus, elinkeinorakenteen haavoittuvuus) eivät saa riittävästi huomiota.
- Usein mainitaan, että juhlapuheissa Itä-Suomea muistetaan, mutta konkreettiset teot ja resurssit jäävät puuttumaan.

”

Me ollaan vähemmän edustettu ryhmä. Me iloiset itäsuomalaiset... kyllähän se vaikuttaa siihen, mikä painoarvo meidän asioilla on.
(H12 Maakunta)

Teema 5. Yhteistyö ja jännitteet

Alueiden elinvoima koostuu monista tekijöistä, mutta yksi tärkeä tekijä on se, miten aluetta johdetaan ja kehitetään. Ratkaisevia ovat paikallinen johtajuus, rohkea kehittämisote sekä yhteistyö valtion, maakuntien, kuntien, yritysten, korkeakoulujen, oppilaitosten ja asukkaiden välillä.

Tässä luvussa tarkastellaan toimijoiden välistä yhteistyötä ja sen toimivuutta.

TIIVISTELMÄ TULOKSISTA

- Alueellisten toimijoiden yhteistyö on vahvistunut viime vuosina, erityisesti paikallistasolla. Kuntien, yritysten ja oppilaitosten yhteistyö on sujuvaa ja käytännönläheistä, mutta yhteistyön laatu vaihtelee alueittain ja se on paikoin jäänyt tiettyjen henkilöiden harteille, mikä tekee siitä haavoittuvaa.
- Maakuntien sisäinen yhteistyö toimii hyvin, mutta maakuntien välinen yhteistyö kaipaa kehittämistä ja strategista koordinaatiota. Hallinnolliset rajat ja tukialuejaot vaikeuttavat yhteisten tavoitteiden rakentamista. Hankepohjainen yhteistyö ei aina tue pitkäjänteistä kehitystyötä.
- Pienillä kunnilla on vaikeuksia osallistua kehitystyöhön resurssipulan vuoksi. Esimerkiksi kuntapalvelumallissa kunnat ostavat hankesuunnitteluresurssin ammattikorkeakouluilta.
- Ekosysteemiajattelu ja klusterit nähdään tulevaisuuden yhteistyön muotoina, mutta niiden toimivuudessa ja jatkuvuudessa on vielä haasteita. Yritysten ja oppilaitosten yhteistyötä tulee tiivistää, erityisesti pk-sektorin tarpeiden huomioimiseksi.
- Konkreettisia kehittämistoimia ovat ylimaakunnallisen strategisen koordinaation vahvistaminen, yhteisten tavoitteiden rakentaminen ja ekosysteemien sekä klustereiden kehittäminen.

Alueellisessa yhteistyössä paljon hyvää*

- Moni kyselyyn vastannut kokee, että alueellisten toimijoiden yhteistyö on viime vuosina vahvistunut. Erityisesti paikallistasolla yhteistyö rakentuu käytännönläheisesti yhteisten tarpeiden ja intressien ympärille.
- Kuntien edustajat painottavat erityisesti sujuvaa yhteistyötä oppilaitosten ja yritysten kanssa. Yritysten ja oppilaitosten edustajat nostavat esiin niiden keskinäisen yhteistyön hyötyjä. Maakuntaliitot pitävät yhteistyötä kaikkien tahojen kanssa toimivana ja tärkeänä.
- Toisaalta moni myös kokee, että konkreettiset tulokset ovat toisinaan jääneet puuttumaan, sillä resurssit niiden toteuttamiseen ovat niukat.
- Lisäksi moni arvioi, että yhteistyö on paikoin henkilöitynyt. Yksittäiset toimijat tai verkostojen vetäjät kantavat vastuuta yhteistyön ylläpitämisestä ja kehittämisestä. Tämä tuo toimintaan jatkuvuutta, mutta samalla se voi tehdä yhteistyöstä haavoittuvaa, mikäli , jos avainhenkilöt vaihtuvat tai vetäytyvät.

*Miten arvioit eri välistä yhteistyötä Itä-Suomen kehittämisessä, keiden välinen yhteistyö on mielestäsi toimivaa ja miksi?

”

Oppilaitosten, kuntien ja yritysten yhteistyö on toimivaa: reagoidaan ripeästi mahdollisiin koulutustarpeisiin.

(Kyselyn avovastaus)

”

Täällä on pitkät perinteet kuntien väliselle yhteistyölle... mutta kyllä täälläkin yksittäisillä henkilöillä ja heidän suhteillaan on ollut iso merkitys siihen, miten asiat etenevät.

(H14 Maakunta)

Maakuntien sisäinen yhteistyö toimii

”

Meillä on erittäin hyvä. Kaikin puolin erittäin hyvä. Meillä kunnat tekee meidän kanssa kokoa ajan yhteistyötä, meillä pyörii satoja ihmisiä meidän yhteistyöryhmissä, mitä me koordinoidaan. Ne on hirmu kysyttyjä ja niihin osallistutaan aktiivisesti ja käydään läpi yhteisiä tavoitteita.

(H01 Maakunta)

- Useiden haastateltavien mukaan maakuntien sisäinen yhteistyö toimii hyvin. Maakuntien, kuntien, yritysten ja korkeakoulujen välinen yhteistyö nähtiin sujuvana, ja maakuntaohjelmien sekä -suunnitelmien koettiin tarjoavan sille selkeät ja toimivat puitteet.
- Vaikka maakunnat ovat usein yhteistyön aloitteentekijöitä, haastateltavien mukaan vetovastuu vaihtelee teeman mukaan. Esimerkiksi koulutussasioissa yhteistyötä koordinoivat pääasiassa ammattioppilaitokset ja korkeakoulut.
- Maakuntien välillä on tehty yhteistyötä jo ennen itäisen Suomen toimenpideohjelman lanseerausta. Esimerkiksi kauppakamarit ovat yhdessä pohtineet itäisen Suomen kehittämisen painopisteitä, ja kuntaliitot laativat yhteisen ehdotuksen ohjelman pohjaksi.

Maakuntien välinen yhteistyö parantunut, mutta kehittämistarpeitakin tunnistetaan

- Maakuntien välinen yhteistyö koettiin pääosin toimivaksi, eikä sen nähty aiheuttavan varsinaisia ristiriitoja tai avoimia jännitteitä. Kyse on pikemminkin hienovaraisista eroista ja yhteistyön syventämisen tarpeesta kuin varsinaisista konflikteista.
- Osa katsoi, että yhteistyö on paikoin hajanaista ja kaipaa kehittämistä. Hallinnolliset rajat ja tukialuejaot vaikeuttavat yhteisten tavoitteiden ja kokonaisuuksien rakentamista.
- Toisinaan yhteistyötä varjostavat toisinaan epäluulot ja kilpailuasetelmat maakuntien välillä. Tämä nähtiin jarruttavan yhteistä kehittämistä ja heikentävän luottamusta.
- Haastattelujen mukaan yhteistyön puute ei ole vain rakenteellinen, vaan myös kulttuurinen kysymys. Osa haastateltavista kokee, että suomalainen varovaisuus, johtajuuden välttely ja konsensushakuisuus estävät strategista ja pitkäjänteistä yhteistyötä.

Tämä on hirveä heterogeeninen alue, että tuommoiset maakuntalennot sieltä kärkeen, niin se ei kauheasti lämmitä taas meitä. Semmoisia yhteisiä nimittäjiä kaikkien maakuntien kanssa tietysti vaikea [löytää], kun jokainen ajattelee sitä omaansa.

(H06 Maakunta)

Onko niillä kenelläkään halua sitten toteuttaa, – että mitä tässä tavallaan tehtäisiin maakuntien kesken ilman että meille tulee mistään mitään lisää rahoitusta.

(H14 Maakunta)

Pienillä kunnilla vaikeuksia osallistua kehitystyöhön täysipainoisesti

- Kuntien rooli nähdään tärkeänä maakuntatason kehittämisessä, mutta yhteistyön laatu vaihtelee. Joillain alueilla yhteistyö on tiivistä ja strategista, toisilla hajanaisempaa.
- Kunnat ovat usein mukana maakunnan kehittämishankkeissa, mutta niiden resurssit ja osaaminen vaihtelevat.
- Pienet kunnat kokevat usein resurssipulaa ja osaamisen puutetta kehittämistyössä. Suuremmissa kunnissa on enemmän mahdollisuuksia panostaa elinvoimaan ja kehittämiseen.
- Kuntien rooli ja vaikutusvalta vaihtelevat alueittain: joillain alueilla kunnat ovat aktiivisia kehittäjiä ja yhteistyökumppaneita, toisilla passiivisempia tai resurssipulan vuoksi enemmänkin seuraajia kuin kehittäjiä.
- Kuntien koko, taloudellinen tilanne ja osaaminen vaikuttavat siihen, miten ne voivat osallistua aluekehittämiseen.

”

Pienillä kunnilla ei ole montaa henkilöä, jotka voitaisiin irrottaa kehityshankkeisiin – siksi on rakennettu kuntapalvelumalli, jossa kunnat ostavat hankesuunnitteluresurssin ammattikorkeakoululta.
(H10 Ammattikorkeakoulu)

Maakuntarajat ylittävässä strategisessa koordinaatiossa kehitettävää

- Avointen vastausten perusteella yhteisen strategisen suunnan muodostamista vaikeuttaa alueilla esiintyvä sisäänpäin kääntyminen ja kilpailuasetelma eri toimijoiden välillä.
- Avoimista vastauksista nousi esiin seuraavia pullonkauloja:
 - Ylimaakunnallinen koordinaatio puuttuu. Jonkun pitäisi ottaa selkeä vetovastuu ja alueelle pitäisi rakentaa yhteinen, jaettu visio.
 - Hanke pohjaisen yhteistyön ei koeta tukevan pitkäjänteistä kehitystyötä.
 - Yritysten tarpeet eivät välity riittävästi päätöksentekoon, mikä luo katkoksen elinkeinoelämän ja julkisen sektorin välille.
 - Yrityssektorin passiivisuus rajoittaa elinkeinoelämän vaikuttavuutta kehittämistyössä.

”Koko Itä-Suomen tulisi puhalttaa yhteen hiileen. Nyt tuntuu, että jokainen maakunta ja kaupunki pyrkii ajamaan ensisijaisesti omaa etuaan.”

”Yritysmaailmaa pitäisi kuntien, maakuntien ja oppilaitosten kuunnella tarkemmin. Etenkin pk-sektori jää helposti isompien yritysten varjoon.”

”Toimijoiden tulisi löytää esim. kolme yhteistä asiaa, joita kaikki ajavat yhdessä.”

”Oppilaitokset, erityisesti korkeakoulut, vaikuttavat välillä hieman sisäsiittoisilta ja oman toiminnan kehittämiseen keskittyviltä.”

”Valtion ja kuntien sekä maakuntien välillä yhteistyö ei toimi. Valtion tulee ottaa vastuu koko maan kehittämisestä alueita kuunnellen.”

*Minkä toimijoiden välisessä yhteistyössä olisi mielestäsi kehitettävää?
Miten parantaisit yhteistyötä?”

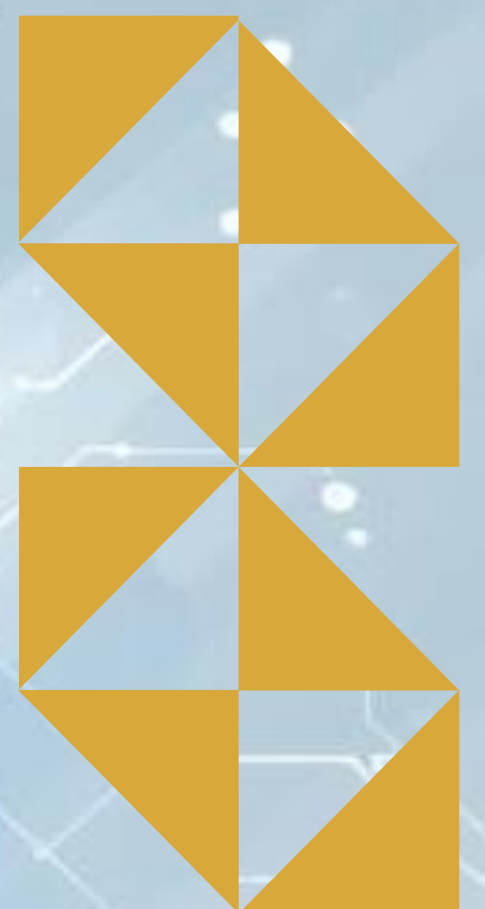
Siiloista ekosysteemeihin ja klustereihin

- Useat haastateltavat nostivat esiin ekosysteemiajattelun. Ekosysteemissä toimivat yhdessä korkeakoulut, julkinen sektori ja yritykset. Niiden tavoitteena on luoda uutta yhteistyötä eri toimijoiden välille.
- Ekosysteemit voidaan nähdä resilienssin rakentajina, mutta vaativat koordinaatiota, resursseja, johtajuutta ja yhteistä päämäärää. Ne ovat ”tapa tehdä strategiaa”, kuten yksi haastateltava mainitsi.
- Tässä yhteydessä haastateltavat kertoivat, kuinka korkeakoulujen yhteyteen rakentuneet klusterit ovat avainasemassa ekosysteemien luomisessa. Ne voivat houkutella sekä investointeja että osaajia. Se, mitä tavoitellaan, vaihtelee alueellisten erityispiirteiden mukaan.
- Vaikka ekosysteemeistä ja klustereista puhutaan myönteisesti, aineistossa esiintyy myös huolia niiden toimivuudesta, jatkuvuudesta ja vaikuttavuudesta.

”

Me nähdään paljon semmoisia yrityksiä, jotka voisivat hyötyä yhteistyöstä yliopiston kanssa. Mutta ne eivät jotenkin koe yliopistoa luontevaksi yhteistyökumppaniksi, että on semmoisia kynnyksiä siihen yhteistyöhön.

(H11 Korkeakoulu)

Teema 6. Rajanaapurin kanssa toiminta

Venäjän hyökkäys Ukrainaankin sekä Suomen ja Venäjän välisen rajan sulkeminen ovat heikentäneet itäisen Suomen elinvoimaa. Taloudelliset vaikutukset heijastuvat alueiden väestökehitykseen, ostovoimaan ja palveluiden säilymiseen. Samalla turvallisuusilmapiirin muutos ja rajayhteyksien katkeaminen ovat rajoittaneet perinteisiä yhteistyö- ja kehittymismahdollisuuksia Venäjän kanssa. Tämä on pakottanut alueet etsimään uusia toimintatapoja ja rakenteita elinvoiman turvaamiseksi.

Tässä luvussa tarkastellaan alueen toimijoiden sopeutumiskeinoja ja tulevaisuuden näkemyksiä suhteessa Venäjään.

TIIVISTELMÄ TULOKSISTA

- Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja rajan sulkeutuminen ovat heikentäneet itäisen Suomen elinvoimaa. Taloudelliset vaikutukset näkyvät alueella laajasti. Matkailun ja kaupan romahtaminen on vaikuttanut erityisesti rajaseuduilla.
- Yhteistyö Venäjän kanssa nähdään mahdollisena vain, jos turvallisuuspoliittinen tilanne muuttuu pysyvästi vakaaksi. Kyselyn mukaan 44 % pitää yhteistyötä mahdollisena varauksin, 36 % epätodennäköisenä ja ei-toivottavana, ja vain 17 % mahdollisena ja tarpeellisena. Korkeakoulujen edustajat ovat kaikkein kriittisimpiä yhteistyötä kohtaan. Yrityksissä ja kunnissa ajatellaan hieman keskimääräistä useammin, että yhteistyö on mahdollista varauksin.
- Luottamuksen rakentaminen Venäjään vie aikaa ja vaatii merkittäviä poliittisia muutoksia – osa vastaajista arvioi, että sukupolvenvaihdos on tarpeen ennen kuin yhteistyö voi palautua.
- Rajanaapuruus on pysyvä olosuhde, vaikka yhteistyö on nyt katkolla. Venäjäriippuvuudesta irtautuminen on nähty myös mahdollisuutena, esimerkiksi vihreän siirtymän vauhdittajana ja alueellisen identiteetin uudistajana.
- Konkreettisia kehittämistoimia ovat uusien markkinoiden etsiminen, vihreän siirtymän investointien edistäminen ja alueellisen identiteetin vahvistaminen.

Venäjäyhteyden katkeamiseen sopeutuminen ei ole ollut helppoa

- Haastateltujen mukaan Venäjän hyökkäyssota on katkaissut pitkään jatkuneet kauppa- ja matkailusuhteet. Myös korkeakoulujen välisiä tutkimushankkeita on jouduttu keskeyttämään.
- Matkailun romahtaminen on vaikuttanut etenkin rajaseuduilla, joissa venäläiset turistit olivat merkittävä osa asiakaskuntaa.
- Kauppasuhteiden katkeaminen on vaikuttanut myös raaka-aineiden, kuten puun, saatavuuteen ja logistiikkaan.
- Osa haastatelluista kuvasi, kuinka yritykset ovat joutuneet etsimään uusia markkinoita nopeasti, mikä on vaatinut sopeutumista ja resursseja.
- Samalla kokonaisturvallisuuden nousu julkisen keskustelun keskiöön ja NATO-jäsenyys saattavat edesauttaa investointeja alueelle. Toisaalta rajan läheisyys voidaan kokea myös riskialttiina, jolloin investointeja ei saada.

”

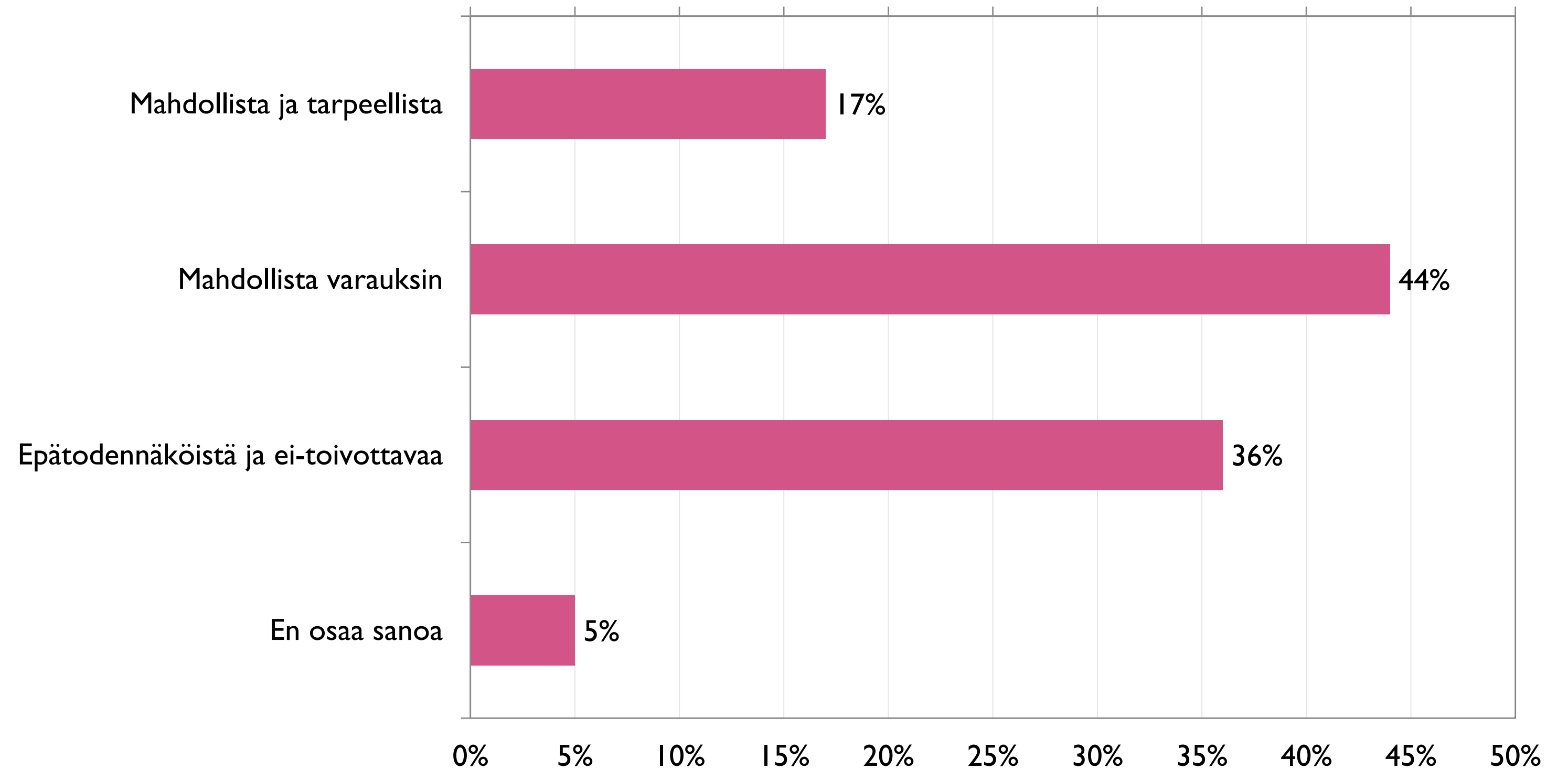
Pieni kulma on tämä puolustustarviketeollisuus ja siihen liittyen täällä on semmoisia aika korkean laadun, mutta kapean sektorin alan yrityksiä, joilla on paljon kasvupotentiaalia nyt tässä nykymailman tilanteessa.

(H05 Kauppakamari)

Yhteistyötä Venäjän kanssa
pidetään mahdollisena varauksin
tai epätodennäköisenä ja ei-
toivottavana

- Korkeakoulujen edustajat ovat kaikkein kriittisimpiä yhteistyötä kohtaan.
- Yrityksissä ja kunnissa ajatellaan hieman keskimääräistä useammin, että yhteistyö on mahdollista varauksin.

Miten suhtaudut Itä-Suomen mahdolliseen yhteistyöhön Venäjän kanssa, jos Ukrainan sota saadaan ratkaistua tyydyttävästi?

Luottamuksen rakentamisen pitkä ja kivinen tie*

Luottamuksen puute

- Monissa vastauksissa korostuu epäluottamus Venäjää kohtaan. Useat tahot, erityisesti julkisen sektorin (kunta, maakuntaliitto) ja oppilaitosten edustajat, painottavat, että yhteistyö ei ole mahdollista ennen merkittäviä poliittisia muutoksia Venäjällä. Monet myös nostavat esiin sodan ja sotarikokset ja pitävät yhteistyötä moraalisesti arveluttavana.

Taloudelliset mahdollisuudet ja realiteetit

- Osa yritysten ja järjestöjen edustajista pohtii taloudellisen yhteistyön mahdollisuuksia, mutta samalla korostetaan eettisiä ja moraalisia haasteita. Esimerkiksi pk-yritysten ja suurten yritysten edustajat mainitsevat, että Venäjä on suuri talousalue ja kaupallinen kumppani, mutta yhteistyö vaatisi erityistä varovaisuutta ja juridisia turvatoimia.

Rajanaapuruus on pysyvä asiain tila

- Osa vastaajista (kunnat, maakuntaliitot, alueelliset yritykset) korostavat, että Venäjä on pysyvä rajanaapuri, ja yhteistyötä ei voi täysin sulkea pois. Maantieteellinen läheisyys pakottaa pohtimaan tulevaisuuden mahdollisuuksia, vaikka nykytilanne on poikkeuksellinen ja vaikea.

Reunaehdot tulevaisuuden yhteistyölle

- Useissa vastauksissa todetaan, että yhteistyö voisi olla mahdollista vain, jos turvallisuuspoliittinen tilanne muuttuu pysyvästi vakaaksi ja Venäjä uudistuu. Yhteistyön reunaehdoiksi mainitaan myös läpinäkyvyys ja juridiset turvatoimet.

"Vie taas uusien sukupolvien vaihdoksen, ennen kuin luottamusta voidaan/halutaan ruveta uudelleen rakentamaan."

"Aiempien vuosikymmenten virheisiin hyväuskoisuudessa ei ole varaa."

"[Venäjällä] tarvittaisiin koko kansaan ulottuva totuusprosessi samaan tapaan kuin Saksassa tehtiin sodan jälkeen."

"Rajan läheisyys pakottaa meidät yhteistyöhön."

"Eettisesti erittäin arveluttavaa, mutta taloudellisesti olisi iso mahdollisuus."

*Miten suhtaudut Itä-Suomen mahdolliseen yhteistyöhön Venäjän kanssa, jos Ukrainan sota saadaan ratkaistua tyydyttävästi? (avoin)

Identiteetin ja toimijuuden muovaaminen

[Venäjän] sulkeutuminen on parasta mitä [maakunnalle] on tapahtunut. Toki ihmisille se ei ole parasta, koska ihmisten pitäisi aina päästä liikkumaan rajojen yli, mutta jos katsoo kasvua ja kehittymistä ja sitä että kenen käsissä on oma kohtalo, niin en usko, että jos raja olisi ollut koko ajan auki, niin olisi tällaista vauhtia päällä siellä.

(H08 Korkeakoulu)

- Venäjän läheisyys on ollut osa alueellista identiteettiä, joka on nyt murroksen kourissa. Itäinen Suomi ei enää välttämättä asemoidu samalla tavalla Venäjän naapuruuden kautta, mutta uutta identiteettiä ei haastateltavien mukaan ole vielä muodostettu.
- Monet haastateltavat pohtivat menetettyjä mahdollisuuksia ja yhteyksiä, joista koetaan jopa nostalgiaa. Samalla venäjäriippuvuudesta pääsyä pidetään myös vapauttavana.
- Eräs haastateltava mainitsi, kuinka ennen tuli rajan yli miljoona euroa päivässä ja innovaatioille ei ollut tarvetta. Nyt innovaatioita tarvitaan ja joidenkin haastateltavien mukaan niitä myös tehdään.
- Vihreän siirtymän mainittiin Suomessa nopeutuvan, koska venäläisen fossiilienergian tuonti on seisahdunut.
- **Kriisi voikin toimia katalysaattorina uudennlaiselle alueelliselle toimijuudelle.** Ne pakottavat alueet rakentamaan uudelleen käsityksensä omasta roolistaan.

”

*Jos nyt miettii vähän hirtehisesti
että onko mitään tässä hyvää
tässä Venäjän raakalaismaisessa
sodassa, niin on ja se on
fossiilisista polttoaineista eroon
pääsy. Eli se joudutti vihreää
siirtymää, koska me oltiin niin
pitkälti kiinni venäläisessä öljyssä,
osin maakaasussa.*

(H13 Maakunta)

”

*Varmaan horsmaa pukkaa
meikäläinenkin ennen kuin siellä
jotakin saadaan. Pitäisi olla erittäin
vauhdikas demokratiakehitys ja
ihmisoikeuskehitys ja kaikkea muuta
tuossa Venäjän puolella. Ei ehkä
seuraavat sukupolvet vielä pääse
semmoiseen mitä oli aikaisemmin.*

(H04 Kauppakamari)

Teema 7. Tulevaisuus ja uudet avaukset

Tulevaisuus avautuu itäisessä Suomessa monien mahdollisuuksien ja haasteiden kenttänä. Muuttuva toimintaympäristö vaatii rohkeita ratkaisuja sekä kykyä tarttua uusiin avauksiin. Tulevaisuuden rakentaminen perustuu sekä perinteiden että uudenlaisen ajattelun yhdistämiseen.

Tässä luvussa tarkastellaan, millaisia konkreettisia kehittämistarpeita, ratkaisuehdotuksia ja visioita itäisen Suomen tulevaisuudelle alueen toimijat nostavat esiin.

TIIVISTELMÄ TULOKSISTA

- Tulevaisuuden rakentaminen vaatii rohkeita ratkaisuja ja kykyä tarttua uusiin mahdollisuuksiin. Keskeisiä kehittämistarpeita ovat infrastruktuurin parantaminen, erityistalousalueen perustaminen, rahoituksen ja investointien lisääminen sekä alueen brändin ja identiteetin vahvistaminen.
- Kyselyn avoimissa vastauksissa korostuivat erityistalousalueen perustaminen, saavutettavuuden ja infrastruktuurin parantaminen (liikenne, energia, digiyhteydet), rahoitus ja investoinnit sekä alueen uudelleenbrändäys.
- Vihreän siirtymän investoinnit ja osaamisen hyödyntäminen ovat ratkaisevia alueen kasvulle. Konkreettisia esteitä ovat investointien toteutuminen, osaamisen hyödyntäminen, rajoitusten poistaminen ja infrastruktuurin kehittäminen. Esimerkkeinä mainittiin alueellisten investointitiimien perustaminen, pääomasijoitusrahastojen kehittäminen ja valokuituverkon laajentaminen.
- Kansainvälisten osaajien houkuttelu, nuorten toimijuuden vahvistaminen ja koulutuksen joustavuus ovat tulevaisuuden elinvoiman kannalta tärkeitä. Biotalous, ruokajärjestelmän, kulttuurin ja matkailun kehittäminen nähdään mahdollisuuksina.
- Asennemuutosta ja alueen uudelleenbrändäystä pidetään tärkeinä, ja nuorten asemaa ja osallisuutta tulee vahvistaa myös koulutuksen ulkopuolella.

*Jos sinun olisi mahdollista yksin päättää, mitä tekisit Itä-Suomen kehittämiseksi?

- Kysyttäessä avoimella kysymyksellä, mitä vastaajat tekisivät itäisen Suomen kehittämiseksi, jos saisivat yksin päättää, useat aiemmin mainitussa EK:n toimenpideohjelmassa (2024) mainitut asiat nousivat kärkeen.
- Nämä liittyivät erityistalousalueen perustamiseen, saavutettavuuden ja infrastruktuurin parantamiseen, erityisesti liikenteen, energian sekä vihreän siirtymän ja tietoliikenteen osalta. Myös rahoitus ja investoinnit, etenkin yritysten osalta nostettiin esiin tärkeänä.
- Myös alueen uudelleen 'brändäämiseen,' identiteettiin ja vetovoiman kasvattamiseen haluttiin panostusta. Tämä koettiin etenkin matkailun kontekstissa tärkeäksi. Etenkin järjestöt ja yhdistykset tunnistavat taide- ja kulttuurialan vaikutuksen ja siihen panostettaisiin.
- Yritysten ja oppilaitosten edustajat korostavat tarvetta lisätä ammatillisen koulutuksen resursseja sekä houkutella kansainvälisiä osaajia ja edistää maahanmuuttoa työvoiman saatavuuden parantamiseksi.

"Tärkeintä olisi rakentaa pitkäjänteinen, yli hallituskausien ulottuva kehitysohjelma/ investointiohjelma, jossa eri toimijat, valtio ensimmäisenä ja kunnat, yritykset, oppilaitokset ja järjestöt toisena sitoutuvat yhteisiin tavoitteisiin."

"Sähkö, rata- ja tieliikenneinfra kuntoon, jotta perusasiat toimisivat."

"Itä-Suomi ohjelma mahdollisimman nopeasti käyntiin riittävällä rahoituksella. Itä-Suomi erityistalousalueeksi."

"Lähtisin rakentamaan itäiselle Suomella vahvaa brändiä ja identiteettiä."

"Lisätään uusiutuvan energian tuotantoa merkittävästi, toimitaan pilottina uusiutuvan hiilidioksidin käytössä."

"Perustaisin kaikkiin maakuntiin vähintään yhden uuden kansainvälisesti merkittävän yritysklusterin, aloille joilla on kasvua, ja joka houkuttelisi korkeatasoista tutkimusta, koulutusta ja osaamista tuekseen."

Eri tahojen edustajien painotuksia Itäisen Suomen kehittämisessä*

1. Kunnat

Rahoituksen saatavuus yrityksille ja kasvuohjelmat pk-yrityksille.
Positiivinen uutisointi alueesta.
Infran kehittäminen: sähköverkko, liikenneyhteydet, erityisesti junaradat ja maantieteyhteydet.
Matkailun kehittäminen ja alueen brändin vahvistaminen.
Valtion työpaikkojen sijoittaminen Itä-Suomeen.
Verotukselliset edut ja erityistalousalueet.
Yhteistyön lisääminen eri toimijoiden välillä.
Asumisen ja julkisten palveluiden parantaminen.

2. Maakuntaliitot

Kehittämis- ja kasvuohjelmat yhteistyössä yrittäjäjärjestöjen kanssa.
Korkeakouluopiskelijoiden tukeminen ja oppisopimuksen rahallinen tuki.
Foorumit ja yhteinen vaikuttamistoiminta (yritykset, kunnat, kouluttajat, elinkeinoelämä).
Kuntaliitokset ja rakenteiden uudistaminen.
Kansainvälisesti merkittävien yritysklustereiden perustaminen.
Luonnonresurssien tulojen palauttaminen alueelle.

3. Hyvinvointialueet

Valtion tuen lisääminen.
Sote-rahoituksen epäoikeudenmukaisuuden korjaaminen.

4. Suuret yritykset

Työpaikkojen ja yritystoiminnan lisääminen.
Osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen.
Liikenneyhteyksien ja digiyhteyksien parantaminen.

5. Pk-yritykset

Eritysisalueen status ja erityisrahoitus pk-sektorille.
Yritysverotuksen keventäminen.
Julkisten kulkuyhteyksien parantaminen.
Matkailun ja uusiutuvan energian kehittäminen.
ELY:n kehittämisavustusten joustavoittaminen.
Rahoitusinstrumenttien kehittäminen.

6. Järjestöt ja yhdistykset

Nuorten mielenterveyspalveluihin panostaminen.
Taide- ja kulttuurialan yrittäjyyden tukeminen.
Konkreettiset toimet ja rahoitus Itäisen Suomen ohjelmalle.
Kuntien ja alueiden rohkea uudistaminen.

7. Oppilaitokset ja korkeakoulut

Osaamisen nopea kehittäminen ja koulutuksen joustavuus.
Kumppanuusmallit opiskelijoiden juurtumiseksi alueelle.
TKI-infrastruktuurin vahvistaminen.
Start-up-toiminnan lisääminen korkeakouluihin.
Koulutuksen kohdentaminen megatrendeihin.

*Jos sinun olisi mahdollista yksin päättää, mitä tekisit Itä-Suomen kehittämiseksi?
(AVOIN)

Vihreän siirtymän tiellä on rakenteellisia esteitä

- Haastatteluaineistossa vihreä siirtymä näyttäytyy sekä talous- että turvallisuuspoliittisena kysymyksenä. Sen onnistunut toteuttaminen on keskeistä itäisen Suomen elinvoiman kannalta. Siirtymä kuitenkin edellyttää ratkaisuja neljään keskeiseen pullonkaulaan: investointien toteutumiseen, osaamisen hyödyntämiseen, rajoitusten poistamiseen ja infrastruktuurin kehittämiseen.
- Haastatellut korkeakoulutoimijat korostavat tarvetta vahvistaa TKI-toiminnan ja koulutuksen kytköksiä paikalliseen elinkeinoelämään sekä osaajien sitouttamista alueelle. Maakunnissa peräänkuulutetaan sähköverkon kapasiteetin vahvistamista ja 400 kV:n kantaverkon ulottamista myös itäiseen Suomeen. Lisäksi haastateltavat näkevät tuulivoiman rakentamisen esteet, kuten puolustusvoimien tutkarajoitukset, vihreää siirtymää jarruttavina tekijöinä.
- Haastateltavat näkevät vihreän siirtymän investoinnit – kuten P2X-teollisuuden*, uusiutuvan energian tuotantolaitokset ja akkuteknologiat – ratkaisevina paitsi ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi myös alueellisen kasvun ja huoltovarmuuden kannalta. Useissa maakunnissa on jo tunnistettu konkreettisia investointikohteita ja -halukkuutta, mutta niiden toteutuminen edellyttää nopeita toimia kaavoitukseen, infrastruktuurin parantamiseksi ja sääntelyn esteiden purkamiseksi. Aineistossa nousee esiin tarve kansalliselle linjaukselle, joka mahdollistaa vihreän siirtymän oikeudenmukaisen ja alueellisesti tasapainoisen toteuttamisen.
- Kauppakamarien ja maakuntien haastateltavien näkemyksissä vihreä siirtymä asemoituu osaksi laajempaa EK:n Itäisen Suomen toimenpideohjelman. Ohjelman nähdään tunnistavan alueen potentiaalin erityisesti uusiutuvan energian ja infrastruktuurin kehittämisessä. Samalla haastateltavat kuitenkin korostavat tarvetta konkretisoida linjaukset alueellisiksi investoinneiksi.

*"P2X teollisuus" on ala, joka hyödyntää uusiutuvaa sähköä puhtaiden polttoaineiden ja kemikaalien tuottamiseen

Aktiivisuutta omilla vahvuuksilla

- Haastatteluaineiston pohjalta hahmottuu monitasoinen kuva itäisen Suomen kehittämisestä. Alueelliset toimijat eivät ainoastaan tunnista ongelmia vaan myös etsivät aktiivisesti ratkaisuja ja suuntaavat omaa toimintaansa niiden edistämiseksi.
- Puheenvuoroissa korostuu käytännönläheinen ote: kehittämistyö nähdään osana omaa vastuuta ja alueellista toimijuutta, ei pelkästään ulkoistettuna toiveena. Näin on siitä huolimatta, että valtion vahva roolia alueen kehittämisessä peräänkuulutetaankin. Samalla esiin nousee uusia avauksia, jotka täydentävät ohjelmallisia linjauksia ja tuovat esiin maakuntien erityispiirteitä.
- Kaikilla maakunnilla on omat vaikeutensa ja vahvuutensa, joten myös ratkaisujen täytyy perustua niiden ominaispiirteisiin. Samalla toimintamallit ja kehittämisavaukset voivat kuitenkin olla sovellettavissa eri alueilla. Vaikka painotukset vaihtelevat, samankaltaiset tarpeet ja mahdollisuudet toistuvat eri maakunnissa. Keskinäistä oppimista kannattaa vahvistaa.

”Meidän maakunnat, myös Itä-Suomessa, ne on aika erilaisia. Mehän nähdään, että jokaisella on niitä omanlaisia vahvuuksia ja ne on ne omat erityispiirteensä. Siinä mielessä, että sitten tehtäisiin Itä-Suomesta yksi yhteinen. En minä tiedä mitä se sitten tarkoittaisi.”

(H16 Korkeakoulu)

Investointiympäristön kehittäminen mahdollista kasvun

- Osa haastatteluissa esiintuoduista kehittämistarpeista jatkaa keskustelua, joka käynnistyi Elinkeinoelämän keskusliiton julkaisemasta toimenpideohjelmasta (2024) sekä maakuntaliittojen yhteisestä ehdotuksesta itäisen Suomen ohjelmaksi (2024). Useat haastateltavat korostavat esimerkiksi tarvetta perustaa alueellisia investointitiimejä, jotka tukisivat yrityksiä luvitusprosessien, kaavoituksen ja rahoituksen läpiviennissä. Tällaiset tiimit olisivat erityisesti pk-yritysten tukena, koska niillä ei ole omia resursseja navigoida monimutkaisissa viranomaisprosesseissa.
- Rahoituksen osalta esitetään toiveita alueellisista pääomasijoitusrahastoista ja -verkostoista, jotka voisivat toimia yhteistyössä Finnveran kanssa. Tavoitteena olisi madaltaa investointikynnystä erityisesti kasvuhakuisille yrityksille, joilla ei ole riittäviä vakuuksia tai omaa pääomaa.
- Haastateltujen mukaan tavoitteena on, että Savon ja Karjalan ratojen kehittämisessä keskityttäisiin erityisesti ohituspaikkojen lisäämiseen ja matka-aikojen lyhentämiseen. Tavaraliikenteen ja henkilöliikenteen kapasiteetin erottaminen olisi keino mahdollistaa molempien kehitys. Kymenlaaksossa painotetaan sataman roolia tärkeänä logistisena tukikohtana. Lentoliikenteen osalta puhutaan pitkäjänteisestä rahoitusmallista, joka ei perustu vuosittaisiin ostopalvelupäätöksiin. Ajatuksena on, että lentoyhteyksien jatkuvuus turvattaisiin vähintään viiden vuoden aikajänteellä, jotta alueet voisivat suunnitella matkailun ja yritystoiminnan kehittämistä vakaalta pohjalta.
- Maakuntien ja kauppakamarien edustajat esittävät konkreettisia toiveita tietoliikenneyhteyksien osalta: tärkeänä pidetään valokuituverkon laajentamista erityisesti rajaseuduilla, joissa 5G-verkko ei ole teknisesti toteutettavissa. Valtion laajakaistatuki puolestaan pitäisi kohdentaa alueille, joille markkinaehtoinen rakentaminen ei ole mahdollista. Samalla kuntien omavastuuosuutta alennettaisiin, jotta hankkeet saataisiin liikkeelle.

Myönteinen asenneilmapiiri ruokkii menestystä

- Korkeakoulujen ja maakuntien edustajien puheissa toistuu optimistinen sävy: aiempi odottava, epävarma tai passiivinen vaihe on väistymässä, ja tilalle on tullut aktiivisempi ote. Venäjän hyökkäyssota on toiminut katalysaattorina, joka on pakottanut alueet tarkastelemaan kehitystyötä uudesta näkökulmasta.
- Kyselyn avoimissa vastauksissa peräänkuulutettiin itäisen Suomen alueen uudelleen brändäämistä ja vahvemman alueellisen identiteetin rakentamista. Haastatteluissa painotettiin, että samaa profilointia tulee tehdä maakunnissa. Tässä korkeakoulujen rooli voi olla näkyvämpi ja alakohtaiset osaamiskeskittymät voivat lisätä vetovoimaa tuttujen vahvuuksien, kuten luonnon ja kulttuurien rinnalla. Yhtäaikainen asennemuutos ja vahvuuksien miettiminen uusista näkökulmasta tukevat laaja-alaisesti alueen kehittämistyötä.

”

On hienoa, että meillä on nälkämaan laulu, mutta se ajatus siitä että paikka on nälkämaa ei pidä enää paikkaansa kasvulukujen tai semmoisen mielialan suhteen, että se nälkä on vaihtunut menestyksen nälkään.

(H10 Korkeakoulu)

Kansainvälistymisen tukeminen avainasemassa

- Haastatteluaineiston perusteella maahanmuuton ja kansainvälisten osaajien merkitys aluekehityksessä on tunnistettu useissa maakunnissa. Alueilla halutaan rakentaa palvelupolkuja, jotka tukevat asettumista, työllistymistä ja perheiden integroitumista. Lupaprosessien sujuvoittaminen, englanninkielinen opetus, perhepalvelut ja puolison työllistymisen tuki nähdään osana kokonaisvaltaista pitovoimatyötä.
- **Kansainvälisten osaajien rekrytointia tulisi kehittää yhteistyössä yritysten ja oppilaitosten kanssa**, ja saatavuusharkinnan keventäminen sekä sähköisten asiointiprosessien parantaminen helpottaisivat työvoiman liikkuvuutta ja alueellista kiinnittymistä.
- Alueet profiloituvat omilla vahvuuksillaan myös kansainvälisesti: esimerkiksi Kuopion terveysteknologia, Saimaan luontomatkailu ja Kainuun turvallisuusosaaminen nähdään vetovoimatekijöinä, joiden näkyvyyttä tulisi pyrkiä vahvistamaan yhteistyössä.

”

Yritysten pitää ymmärtää, että nyt kannattaa tarjota niitä harjoittelupaikkoja, näitä projektitöitä, kaikkea tätä myös kansainväliselle opiskelijoille. He käyvät lukuvuosimaksullisena täällä kouluttautumassa ja lähtevät täältä meidän alueelta joko muualle Suomeen tai pois Suomesta.

(H16 Korkeakoulu)

Nuorten toimijuutta vahvistettava

- Nuorten asema nousi esiin erityisesti Kymenlaaksoa ja Pohjois-Karjalaa edustajien toimijoiden haastatteluissa. Näissä maakunnissa on käynnistetty aloitteita nuorten osallisuuden vahvistamiseksi. Maakunnalliset nuorten ohjelmat, joissa yhdistyvät koulutus, vaikuttaminen ja yrittäjäyys, nähdään keinoina rakentaa tulevaisuuden työvoimapohjaa ja vahvistaa yhteisöllisyyttä. **Nuorten toimijuutta on tärkeä kehittää ei vain koulutuksen kautta, vaan myös kulttuurin, vapaa-ajan ja alueellisen vaikuttamisen näkökulmasta.**
- Harjoittelupaikkatakuun toteuttamiseksi on rakennettava yhteistyömalleja oppilaitosten, yritysten ja julkisten toimijoiden välillä. Tavoitteena on varmistaa, että jokaiselle opiskelijalle löytyy mielekäs harjoittelu- ja kesätyöpaikka, joka tukee kiinnittymistä alueelle ja työelämään. Kielivalinnan vapauttamista tutkintokoulutuksessa on tulisi käsitellä erityisesti korkeakoulujen piirissä, ja sen nähdään tukevan ulkomaisten opiskelijoiden pitovoimaa.

Jalostusarvon nostaminen keskeistä sekä biotaloudessa että ruokajärjestelmässä

- Biotaloudessa korostuu tarve nostaa jalostusarvoa ja siirtyä raaka-ainetuotannosta kohti korkeamman lisäarvon ratkaisuja. Metsäbiotalouden kehittämisessä painottuu tutkimus- ja koulutusyhteistyö, jossa korkeakoulut, yritykset ja julkiset toimijat rakentavat yhteisiä ohjelmia koko arvoketjun osaamisen vahvistamiseksi.
- Ruokajärjestelmän osalta tarvitaan elintarvikejalostuksen, paikallisten ruokaketjujen sekä viennin ja logistiikan kehittämistä alueellisen omavaraisuuden ja huoltovarmuuden vahvistamiseksi. Esimerkiksi Kainuussa ja Pohjois-Savossa on käynnissä hankkeita, joissa yhdistetään maatalous, energiainfrastrukturi ja paikallinen jalostus.
- Biokaasun tuotanto, energiaterminaalit ja tieverkon logistiikkaratkaisut nähdään osana kokonaisvaltaista biotalouden kehittämistä, jossa korostuu alueellinen yhteistyö ja eri sektoreiden osaamisen yhdistäminen.

”

Etelä-Savo viime vuonna valittiin Euroopan luomumaakunnaksi, ja meidän instituutiolla on ollut pitkä, pitkä ja vahva rooli sen profiilin rakentamisessa. - Mainstream-ratkaisuilla ei pärjää, pitää löytää niche-tyyppisiä ratkaisuja, ja se ottaa aikaa ja se on hyvin haastavaa kaikkien toimijoiden taholta.

(H07 Korkeakoulu)

Kulttuuri ja matkailu identiteetin vahvistajia

”

Matkailu on semmoinen joka nyt on kivasti lähtenyt virkistymään johtuen osittain toisesta ikävästä isosta asiasta eli ilmastonmuutoksesta. Eli kun Keski-Euroopan lomajaksot varsinkin elokuut alkaa olla tuskallisen kuumia, niin myös Itä-Suomi on saanut nauttia siitä, että tänne tullaan matkailemaan sitten mukavamman ja miellyttävämmän ilmaston perässä.

(H13 Kauppakamari)

- Haastateltavat mainitsivat kuinka kulttuurialan toimijat ovat paitsi matkailun kehittäjiä myös yhteisöllisyyden ja identiteetin vahvistajia. Kulttuuritoiminnan rahoituksen turvaaminen ja sen kytkeminen osaksi elinvoimapolitiikkaa nähdään tärkeänä osana alueellista uudistumista.
- Haastatteluiden mukaan Etelä-Savossa ja Etelä-Karjalassa kulttuuritoimijat, matkailuyritykset ja korkeakoulut ovat rakentaneet yhteistyötä, jonka tavoitteena on kehittää monialaisia matkailutuotteita. Saimaan alueen matkailu, vastuullisuus ja luonnon vetovoima yhdistyvät tuotteistamistyössä, jonka tulisi tähdätä kansainväliseen näkyvyyteen ja alueelliseen elinvoimaan.
- Joidenkin maakuntien edustajat kuitenkin myös mainitsivat, että matkailuun on panostettu paljon, mutta tulokset ovat jokseenkin laihoja. Uusia avauksia tarvitaan, ehkä Etelä-Euroopan kuumuus voi tuoda niitä.

Yhteenveto ja suositukset

1. Valtion rooli ja infrastruktuuri

Valtion merkitys aluekehityksessä on keskeinen, erityisesti rahoituksen, infrastruktuurin ja vihreän siirtymän investointien mahdollistajana. Ilman valtion panostuksia itäisen Suomen kehitys jää vajaaksi. Valtio nähdään vetäytyneenä rajamaakuntien kehittämisestä, ja resurssien nähdään ohjautuvan usein länteen ja etelään.

2. Venäjä ja kriisistä mahdollisuuksiin

Venäjän hyökkäyssota ja rajan sulkeutuminen ovat vaikeuttaneet alueen taloudellista tilannetta, muuttaneet alueen asemaa ja pakottaneet etsimään uusia ratkaisuja. Kriisi on nähty myös mahdollisuutena uudistua, esimerkiksi vihreän siirtymän vauhdittajana ja alueellisen identiteetin uudelleenrakentajana.

3. Identiteetti, toimijuus ja asenne

Alueen identiteetti ja toimijuus ovat murroksessa. On tarve rakentaa uutta, positiivista identiteettiä ja brändiä sekä vahvistaa uskoa omaan tekemiseen. Asennemuutosta pidetään tärkeänä: passiivisuus on vaihtumassa aktiivisuuteen ja ratkaisukeskeisyyteen.

4. Teollisuuden perintö ja yrittäjyyden haasteet

Perinteinen teollisuus on edelleen vahvuus, mutta yksipuolinen elinkeinorakenne voi jarruttaa kehitystä. Yrittäjyyden tukeminen ja elinkeinorakenteen monipuolistaminen ovat välttämättömiä alueen resilienssin ja kasvun kannalta.

5. Yhteistyön merkitys

Alueen kehittäminen vaatii monitasoista yhteistyötä: valtio, maakunnat, kunnat, yritykset, korkeakoulut ja oppilaitokset ovat kaikki avainasemassa. Yhteistyön laatu ja koordinaatio vaihtelevat, ja erityisesti ylimaakunnallista strategista otetta tarvitaan lisää.

6. Alueiden erityispiirteet ja painotukset

Jokaisella maakunnalla on omat vahvuutensa ja kehittämistarpeensa. Ratkaisujen tulee perustua näihin erityispiirteisiin, mutta hyviä käytäntöjä voidaan soveltaa laajemminkin. Hyvänä esimerkkinä toimivat yritysten, korkeakoulujen, oppilaitosten ja julkisen sektorin muodostamat yhteistyötä tukevat klusterit.

7. Biotalous, jalostus ja maaseudun erityisasema

Biotalouden ja ruokajärjestelmän kehittäminen, jalostusasteen nosto sekä maaseudun erityispiirteiden huomiointi ovat tärkeitä. Kaikkialla ei voida panostaa vain high-tech-ratkaisuihin.

8. Kansainvälisyys ja nuoret

Kansainvälisten osaajien houkuttelu ja nuorten toimijuuden vahvistaminen ovat tulevaisuuden elinvoiman kannalta ratkaisevia. Koulutuksen ja työelämän yhteyksiä tulee tiivistää.

9. Koulutus ja ammattiopistot

Alueen koulutusmahdollisuuksia pidetään hyvinä. Koulutusleikkaukset etenkin aikuiskoulutukseen ja koulutuksen hitaat reagointikyvyt työelämän muutoksiin tuottavat vaikeuksia. Koulutuksen joustavuutta ja alueellista vaikuttavuutta tulee vahvistaa.

Toimenpidesuosituksset

Monipuolistetaan elinkeinorakennetta ja tuetaan yrittäjyyttä

- Kehitetään rahoitusinstrumentteja pk-yrityksille ja madalletaan investointikynnystä.
- Edistetään jalostusasteen nostoa biotaloudessa ja muilla vahvuusaloilla.
- Tuetaan yritysten kansainvälistymistä ja vientivalmiuksia.

Vahvistetaan koulutuksen ja työelämän yhteyttä

- Lisätään koulutuksen joustavuutta ja nopeutetaan reagointia työmarkkinoiden tarpeisiin.
- Rakennetaan yhteistyömalleja yritysten ja oppilaitosten välille, erityisesti harjoittelupaikkojen ja työelämäpolkujen osalta.

Lisää valtion rahoitusta ja kohdennettuja investointeja

- Vahvistetaan itäisen Suomen infrastruktuuria (liikenne, sähköverkot, digiyhteydet).
- Suunnataan verokannustimia ja muita keinoja alueelle hyödyntämällä erityistalousalueen statusta.
- Turvataan pitkäjänteinen rahoitus vihreän siirtymän investoinneille ja pk-yritysten kasvulle.

Toimenpidesuosituks

Panostetaan kansainvälisyyteen ja nuoriin

- Kehitetään palvelupolkuja kansainvälisille osaajille ja helpotetaan heidän työllistymistään alueelle.
- Vahvistetaan nuorten osallisuutta ja toimijuutta koulutuksen, kulttuurin ja yrittäjyyden keinoin.

Rakennetaan vahvaa alueellista identiteettiä ja brändiä

- Nostetaan esiin alueen vahvuuksia ja menestystarinoita.
- Tuetaan kulttuuri- ja matkailualan kehittämistä sekä positiivista uutisointia alueesta.

Kehitetään yhteistyötä ja koordinaatiota

- Luodaan ylimaakunnallisia investointitiimejä ja vahvistetaan strategista koordinaatiota.
- Edistetään ekosysteemiajattelua ja klustereiden rakentamista korkeakoulujen, yritysten ja julkisen sektorin yhteistyönä.